

LIBER
EX LEGATO
SERENISSIMI PRINCIPIS
LVDOVICI,
DVCIS WVRTENBERGIAE,
FRIDERICIANAE BIBLIOTHECAE
ILLATVS.

Lbr. 7
1

475

*V*irtenbergensis
ducis, & Argetinæ
Reipublicæ acta, in Triden-
tino concilio.

Nunc recens impressa.

Vnâ cum antiquo Basiliensis
concilij Saluo conductu,
& Tridentini.

Basileæ, per Iacobum Parcum,
anno salutis M D L I I I.

Virepurgensis

ducis & Argentinensis

Reipublicae ad in Thibens

uno concilio

Virepurgensis

Virepurgensis

concilii ad in Thibens

& Thibens

Reipublicae ad in Thibens

uno concilio

3

PIO LECTORI HVL.

DRYCHVS ENCAVSTIVS

S. D.

VI futurum sperant, ut hoc dissidiū, quod nostra memoria, de doctrina religionis, in Ecclesia exortum est, comitijs & Synodis Episcoporum, aut componatur, aut e medio tollatur: hi non videntur mihi satis accuratè cum animis suis cōsiderare, quanta sit huius rei magnitudo, & quantum inter partium sententias discrimen. Sed existimant fortassis, uerborum tantūm, & non rerum pugnam esse. Horum errorem coarguere, nihil planè est negocij. Nam si quicquid id est dissidij, λογομαχία tantūm esset, quid altera parte magis furiosum & insanū, quòd propter suam (quam excogitassent ipsi) loquēdi formulam, & quam possent liberè dimittere, ac sese aliorum phrasi tutò assue-

A 2

facere, conijcerent se in extrema vitæ pericula: Et quid altera parte crudelius, quòd hominem, cætera innocentem, propter grammaticã tantùm parum dextrè perceptam, omni horribilium suppliciorum genere persequerentur: Sed longè maior res agitur, quàm quæ uerborum tantùm conciliationibus expediri queat. Altera enim pars accusat alteram, non solùm neglectiõnis officiij, prophanitatis uitæ, & σχίσματος, sed etiam hæreseõs, impietatis in Deũ, defectionis à Christo filio Dei, & idololatriæ, quibus criminibus, quid horribilius dici potest? Nec hoc dissidium nouum est accensum excogitatum, sed iam inde ab initio conditi orbis ad nos propagatum. Ex hoc dissidio, prima terra maduit sanguine fraterno. Ex hoc dissidio necesse habuit Abraham, deserta patria, exulare. Hoc dissidio iritatus Pharaõ tyrannus Ægypti, moliebatur uniuersæ Israëliticæ gentis internecionẽ. Propter

5

pter hoc dissidium, non solum nun-
quam fuit firma pax & tranquillitas in-
ter regnum Iudæ, & regnum Israël, is,
uerum etiam oppressi sunt crudeliter
prophetæ Domini. Denique propter
hoc dissidiũ, filius Dei crucifixus est.
Apostoli, et quos uocant Martyres, ac
multi alij pñ, aut uiui afflicti, aut uario
& horribili genere mortis interfecti
sunt. Solet quidem humana sapien-
tia, pro suo more, tanti dissidij reme-
dia quærere, alij persecutionibus &
supplicijs, alij colloquijs & disputatio-
nibus, alij synodis & concilijs. Sed ha-
ctenus nunquam nec inuenit, nec in-
uenire potest, donec Deus suo ipse
tempore, se medium interponat, & li-
tem cœlesti suo iudicio & autoritate
dirimat. Obscurum quidem non est,
Apostolicam Synodum quam descri-
bit Euangelista Lucas, & Nicenam
quam describunt Ecclesiasticæ histo-
riæ, optimã nauasse operam: illam, in
refutando pseudoapostolorum erro-

re: hanc, in refellēda Ariomanitarum impietate. Sed testantur publica monimenta scriptorum, quòd post has synodos, longè grauiores & difficiliores quàm antea, altercationes & pugnae inter partes exortae fuerint, ut ex his synodorum cognitionibus incendiū belli magis inflammatur, quàm extinctum uideretur, donec Deus ipse de caelo respexit, & sicut priora certamina caelesti suo iudicio, quod primū diluuiō, postea incendio Sodomitico, deinde suffocatione Aegyptiaca, deinde captiuitatibus Assyriacis & Babylonis patefaciebat: ita posteriora illa, uastatione Iudaicae monopolis, & mutationibus mutorum regnorum finiuit. Quid ergo? In tanta de doctrina religionis controuersia, qua hisce nostris temporibus ecclesia perturbatur, uanū ne est & superuacaneū, deliberationes de conuocandis synodis suscipere? Nihil certè minus. Etsi enim in talibus deliberationibus, impij non meditan-

meditantur nisi piorum exitium, & fo-
 lent Synodorum autoritate ad confi-
 cienda sua instituta abuti: tamen pio-
 rum est, suum facere officium, & ope-
 ram suam ad congregandā legitimam
 synodum pro uirili conferre, ut si stabi-
 lis & firma concordia doctrinæ consti-
 tui non potest, hac tamen occasione
 cœlestis doctrina illustrius explicet̃,
 ac imbecilles fide sua confirmentur, et
 testimonia ueritatis ad posteritatem
 trāsmittant̃. Cū igitur illustriss. prin-
 ceps ac dominus D. Christophorus
 dux Wirtembergensis & Teccensis &
 comes Montbelgardi, &c. dominus
 meus clemētissimus, miserit Legatos
 suos politicos & ecclesiasticos ad Tri-
 dentinam synodum, quę superioribus
 annis instituta fuit, etsi difficultate ho-
 rum temporum, & iniquitate homi-
 num, causa quę tractanda suscepta e-
 rat, non fuit absoluta, ac ne inchoata
 quidem, tamen uisum est, ea quę à Le-
 gatis, nomine & mandato principis,

acta sunt, breuiter exponere, ut omnes intelligant, optimo principi, ad procurandam Ecclesiæ salutem, & ad constituendam publicam tranquillitatem, nihil, quod in ipso est, præter horum temporum asperitatem, & aliorum sanam mentem defuisse.

Bene ac feliciter uale.

Ex Auonio. 12. kal. Nouembr.
anno 1552.

SYNTAGMA EOS

RVM, QUÆ NOMINE IL-
 lustriss. Principis ac Domini, D. Chri-
 stophori Ducis Vuirtembergensis &
 Teccensis, & Comitis Montbelgardi,
 &c. in Synodo Tridentina per
 Legatos eius, acta sunt.

RES est ijs, qui aliquo stu-
 dio cognoscendæ ueræ re-
 ligionis tenentur, minimè
 ignota: quod cum Prophe-
 tica & Apostolica doctri-
 na, Pontificum incuria, &
 Monachorum hypocrisi, multis annis, in Eccle-
 sia, corrupta & deprauata fuit, cœperit denuò
 bis nostris temporibus, diuina clementia, resti-
 tui ac emendari. Postquàm enim impiorum do-
 ctorum audacia, eò impudentiæ peruenerat, ut
 obscurato uero Domini nostri IESV CHRI-
 STI beneficio, quod fide tantum agnosci & ac-
 cipi potest, solas penè humanas traditiones eccle-
 siæ obtruderent, & assuesacerent homines, fidi-
 ciam æternæ suæ salutis, non in sola gratuita mi-

sericordia Dei per filium eius nobis patefacta, sed in meritis suorum operum, & in actionibus suorum sacrorum collocare, Commiserans Deus Pater Domini nostri IESU CHRISTI ærumnas ecclesiæ suæ, accendit lucem euanglij de filio suo tam illustrem, ut splendor eius nõ in uno tantum & angusto oppidulo contineretur, sed in multas ac uarias huius terræ regiones, tam in Germania, in qua primũ effulserat, quàm in alijs nationibus latissimè spargeretur.

Sed quæ est uerè salutaris & cœlestis doctrina, eam iudicauerunt pontifices, & satellites eorum, summam impietatem, & extremã religionis internicionem: non quòd magna curi conseruandæ religionis, quam iam olim abiecerant, tenerentur sed quòd metuerent, ne dignitas ipsorum, quam in his terris summam consequuti erant, tanto magis collaberetur, quanto plus cœlestis doctrina promoueret.

Susceperunt igitur eam non diris tantum deuotionibus, & exilijs, uerumetiam flamma, ferro, laqueis, deniq; omni genere suppliciorum persequendam & delendam.

Cum autem Deus ecclesiam filij sui sapien-
ter ge-

ter gubernet, & eam in omnibus periculis clementer tueatur, excitauit quosdam Principes Germaniæ, qui non ipsi tantum cœlestem doctrinam recens patefactam, obedienti fide amplecterentur, sed etiam hospitium ei satis liberale in regionibus suis facerēt. Quos cū Pontifices non tam facile, quā priuatos homines opprimere possent, & iam etiam aliquot ex ipsorum Pontificum & Regum ordine hanc doctrinam favore suo prosequerentur, aggressi sunt ad extinguendam lucem Euangelij alia uia, si quomodo fieret, ut salua dignitate sua, in ecclesia filij Dei, pro sua libidine dominari pergerent. In hoc enim operam suam contulerunt, ut frequentissima haberentur comitia Principum Germaniæ, in quibus etsi dederunt aliquoties locum colloquijs Theologorum, qui inter se de controuersa causa religionis conferrent, & significarunt se appetere legitimam synodum, in qua iusta fieret cognitio de doctrina ecclesiæ, tamen hoc præcipue egerunt, ut inter se de sumendis armis aduersus pios Principes, & coniungendis secum principibus ac regibus: quos possent, conspirarent. Itaque instituitur quidem Synodus Triden-

ti, quod est oppidum in Comitatu Tyrolensi, in
ijs montanis quæ Germaniam ab Italia diuidūt,
in qua synodo decernuntur palàm impia dogma
ta. Sed prius quàm uniuersum impie doctrine
corpus in ea synodo absolueretur, exortum est
aduersus pios Principes grauißimum bellum, cu
ius is fuit euentus, ut uideretur de cœlesti doctri
na Euangelij actum esse.

Sed cùm ne sic quidem impietas Pontificiæ
doctrine eum locum, quem isti uolebant, obti
neret, nec ueritas cœlestis doctrine è maiesta
te sua, sicut sperauerant, deturbaretur: uisum est
tandem synodum Tridentinam iam antea cœ
ptam, prosequi, & quæ adhuc reliqua essent do
gmata aduersus piam doctrinam constituere &
absoluere, ut qui deinceps contra pontificiam im
pietatem uel mutiret, publica synodi autoritate,
aut si hanc contemneret, publicis armis & suppli
cijs opprimeretur.

Ne autem uiderentur quicquam illegitimè
& iniuste instituere, sed potius tranquillitati &
saluti ecclesiæ consulere, proponunt eas haben
dæ synodi conditiones, quæ non modò utrique
parti tolerabiles. Verumetiam apud omnes sano
iudicio

13

iudicio præditos æquissimæ uidebantur.

Primum enim censent synodum Tridentinam continuandam. Sic enim ipsi loquuntur. Quo uerbo, ipsi quidem sentiebant, priora impia decreta, pro firmis & ratis habenda, nec amplius quicquam in ea inquirendum: sed tantum ea, quæ adhuc reliqua essent, ad absoluendum impietatis corpus, addenda: alios autem intelligere uolebant, promissam esse nouam de tota controuersia tractationem. Itaque multi, ambiguitate uerbi decepti, huic decreto assentiuntur.

Deinde magnam spem ostendunt, synodum fore œcumenicam, liberam, Christianam, in qua omnia piè, sine ullo affectu carnali tractanda sint. Sed præstat uerba ipsa Decreti adscribere, quàm sententiam nostris tantum uerbis commemorare.

R E C I T A .

Ex recessu Comitiorum Augustanorum, anno 1548.

Intelleximus clementissima beneuolentia, quòd decisio controuersie religionis ad catholicum (seu œcumenicum) liberum & Christianum concilium, quod iam nostra diligenti cura

&

Et studio ad Tridentum indictum et inchoatum est, reijci, legitime seruari, & continuari debeat.

Et paulò post.

Curabimus etiam clementer, ut hi, qui Augustanæ confessioni adiuncti erant, & Legati eorum, in tali concilio comparere possint, & saluo conductu muniantur, ut tuto ad illud accedant, in illo cõmorentur, & iterum ad sua tuta loca reuertantur, ac pro sufficienti necessitate audiantur: adeoq; tota tractatio & cõclusio piè & christianè, secluso omni affectu iuxta diuinam & sacram ueterum patrum scripturam ac doctrinam agenda suscipiatur, tractetur & concludatur, & ut Christiana & utilis reformatio spirituum & secularium instituatur, ac omnis praua doctrina & abusus, prout decet, abrogentur.

Et mox.

Prouidebimus, ut omnia christianè, honestè, legitime, & congruentur fiant, & conficiantur.

Ex recessu Comitiorum Augustanorum, anno 1551.

Volumus ex Cæsarea maiestate & potestate omnes eos qui in concilio comparent, siue illos, qui in religione aliquid mutauerint, siue
alios,

alios, tutos reddere: ut unusquisque liberè, sine impedimento, ad concilium accedere, in eo commorari, & quod ad tranquillitatē & securitatem conscientiae suae utile ac necessariū uideatur proponere, ac iterum ab eo in suum tutum locū liberè & tutò abire ac discedere possit.

Habes uerba ipsa seu decreti seu promissionis: quae uerba si per se consideraueris, summam pietatem & aequitatem praese ferre uidentur. Percurramus igitur singula, quae quidem aliquid momenti in se continent, ut cognoscamus, quam honesta specie, hypocrisis sese uenditare soleat.

Promittunt enim concilium fore **CATHOLICUM** seu oecumenicum, quòd in eo conueniant ex omni natione totius Christiani orbis terrarum doctissimi & praestantissimi quique uiri.

LIBERUM, quòd liceat cuiuis siue principi, siue priuato, non solum publica fide & saluo (ut uocant) conductu, ad concilium accedere, in eo commorari, & quando uisum fuerit, iterum ab eo discedere: uerum etiam liberè patribus concilij proponere, quaecunque ad conscientiae suae tranquillitatem necessaria uideantur.

- 3 CHRISTIANVM. Ne quis fortè suspice-
tur, etiam Mahumetistas ac Thalmudistas, Iudi-
ces fore, admonemur homines tantum Christia-
nos, de causa religionis, in Concilio cognituros.
- 4 ORDINARIVM, seu legitimum. In Ec-
clesia enim omnia decenter, ut Paulus ait, & se-
cundum ordinem fieri debent, & in publicis iu-
dicijs nihil illegitimè agendum est.
- 5 REOS pro sufficienti necessitate audien-
dos. Non enim æquus Iudex est, qui audito tan-
tum accusatore, fert sententiam: sed utraq; pars
satis & sufficienter audienda est.
- 6 SECLVSO omni affectu, uidelicet uel am-
bitioni, uel dominationis, uel auaritiæ, uel fauo-
ris, uel odij, ac inuidiæ, uel alterius cuiusdam ui-
tij. In cognitione enim tam cœlestis causæ, solus
spiritus sanctus præsidere & regnare debet.
- 7 OMNIA instituenda, tractanda, concluden-
da, piè & christianè, iuxta diuinam & sacram ue-
terum patrum scripturam & doctrinam: una e-
nim ecclesiæ regula est, sacra, prophetica & apo-
stolica scriptura: Lucerna, inquit, pedibus meis
uerbum tuum, & lumen semitis meis. Sed nec ue-
terum patrum scripta cōtemnenda sunt, quòd in
traditione

traditione & explicatione sacrae scripturae multum utilitatis in ecclesiam contulerint.

OMNEM prauam doctrinam & abusum, sicut conuenit, abroganda. Nulla enim praua doctrina toleranda est in ecclesia, etsi qui sunt abusus in ritibus & sacris ecclesiasticis, omnino corrigendi & tollendi sunt.

INSTITVENDAM utilem & Christianam reformationem tam spiritualium quam secularium. Quae certè haëtenus in summa fuit omnium piorum expectatione.

Quid autè potest ecclesiae maius & utilius promitti? Et quid his uerbis potest honestius aut æquius dici? Sed quæso te, ne prius sententiã feras, quàm tecum diligenter expenderis, qui sint præcipui horum uerborum autores. Ac siquidem boni uiri, qui uerae pietati ex animo fauēt, & instaurationem piæ doctrinae in ecclesia serio cupiunt, hæc loquuntur: nō est dubium, quin & rectè & piè sentiant.

Sed si ad pontifices & satellites eorum respexeris, nihil posset honestis & pijs uerbis inhonestius, & magis impium dici.

Catholicum enim, seu œcumenicum uocant,

B

non cum uerè pijs, sed cum pontifices & sacrificu-
li sibi in impietate consentientes & coniurati, e
nationibus Christiani orbis conueniunt.

- 2 Liberum uocant, non cum licet ijs, qui ad co-
gnoscendam causam uocati sunt, liberas senten-
tias dicere. Mirificè enim cauent, ne ullus, nisi cu-
ius animus antè sit perspectus, & qui ipsis, non
tam beneficijs, quàm iuramentis sit obstrictus,
in Iudicum album admittatur.

Sed hoc demum liberum uocant, cum licet
quidem aduersæ parti ad concilium liberè acce-
dere, & quædam dicere, postea autem quàm sen-
tentia contra piam doctrinam lata fuerit, omnè
seuitiam & crudelitatem aduersus pios liberè
& impunè exercere.

- 3 Christianū uocant externam quandam spe-
ciem Christianissimi præ se ferre, cæterū uerita-
tem eius non tantum abnegare, sed etiam omni
suppliciorum genere persequi.

- 4 Legitimum, seu ordinarium est illis, nõ quòd
normæ diuinarum literarum ueteris & noui Te-
stamenti, sed quòd canonibus suis, quos tamen
pro libidine sua figunt & refigunt, conuenit.

- 5 Reos sufficienter audire uocant, aures qui-
dem

dem externas in speciem præbere defensoribus
piæ doctrinæ, sicut Caiaphas, Christū, & Pon-
tifices Petrum, Ioannem, Stephanū, ac Paulum
audiuerunt: sed interea, damnationem piæ do-
ctrinæ è domo sua allatam meditari, & sine ul-
lo cœlestium ac diuinorum testimoniorum re-
spectu proferre.

Iudicare se absque omni carnali affectu tunc
putant, cum zelo conseruandæ suæ dignitatis,
autoritatis, opulentia, uoluptatis & potentia
ita excitantur, ut cum pios interfecerint, existi-
ment, se Deo gratissimū cultum præstitisse. Hoc
enim est ipsis defendere sanctā catholicā ecclesiā.

Instituere uerò & tractare ac concludere o-
mnia iuxta sacram scripturam, & ueterum pa-
trum sententiam, ac impia sacra abolere, abusus
tollere, & ecclesiam reformare, quid pontifici-
bus, & monachis aliud esset, quàm Scholastica
& Sophistica somnia, quæ his sunt cœlestia ora-
cula, approbare ac ecclesiæ adoranda obtrude-
re, & uerum sacramentorum usum, sicubi resti-
tutus est, damnare ac tollere: & ne nihil in ec-
clesia reformasse uideantur, in breues clericorū
tunicas, aut rasuras nimium angustas animaduer

tere, ac ne pontificum concubinae multo satellitio incedant, curare?

Vanissimus habear, nisi res ipsa testificetur, pontifices & monachos illis optimis & pijsimis uerbis haec pessima & aut impijsima, aut ineptissima sentire.

Qua uerborum honestate multi non plebei tantum, uerumetiam Principes persuasi, sperauerunt futurum, ut uera & seria cognitio de doctrina religionis institueretur.

Sed & inuictissimus Caesar Carolus, eius nominis quintus, opinione pontificiae & monasticae sanctitatis affectus, qua est clementia, passus est hoc decretum de synodo Tridentina, suo ipsius nomine uulgari: omnino fore sperans, ut pontifices ueram instaurandae ecclesiae curam susciperent. Ac postea, cum Iulius eius nominis tertius, Romanus pontifex, euocaret publicis suis bullis eos qui sibi deuincti erant, ad synodum Tridentinam: cohortatus est & Carolus Principes Germaniae suis literis, ut instituto tam honesto, ac diuino (sic enim ipsi uidebatur) non deessent, sed ad eam synodum uel ipsi accederent, uel Legatos suos *ἀποστολὰς* mitterent.

Cum

Cum igitur Illustrissimus Princeps, D. Christophorus Dux Vuirtembergensis & Teccensis, & Comes Montbelligardi, adisset eo tempore, quo & parens eius, felicitis recordationis, dux Vldrychus, princeps ueræ pietatis studiosissimus, ex hac uita ad beatam illam & immortalem excesserat, paternam suam hæreditatem: & conferret omnes suas curas & cogitationes, non tantum ad constituendam politicam regionis gubernationem, uerumetiam ad conseruandam uerè piam doctrinam in ecclesijs suis, clementer fuit inuitatus & admonitus à Cæsare Carolo, ut & ipse, missis ad Tridentum Legatis cõmunem causam religionis adiuuaret: & si quid haberet quod ad parandam tranquillitatẽ conscientie suæ, utile ac necessariũ uideretur, in ea synodo proponeret.

Hic nunc prima omnium quæstio, de mittendis ad Tridentinam synodum Legatis oriebatur. Videbantur enim graues esse causæ, cur nõ esset ad hanc synodum accedendum.

Non enim fore synodum uerè legitimã, quòd in ea iudices tantum essent Episcopi, qui hætenus à nobis accusati essent impietatis & idololatriæ, & qui doctrinã nostram omni genere cru-

delitatis essent persecuti. Quis autem legitimum diceret iudicium, in quo uel accusator, uel reus ipse constitueretur iudex?

- 2 Romanum pontificem, à nobis accusatū Antichristianismi, & pro Antichristo habitum, esse præsidem synodi, qui nullos admittat assessores, nisi qui sint omni genere obligationis ipsi deuincti, & qui non nisi iuxta ipsius præscripta sint iudicaturi.
- 3 In priori synodo, aut quas ita uocant, sessionibus, approbata esse manifestè falsa, absurda, & impia: quæ si accesseris ad synodum, uideberis approbare: aut si reprehendenda susceperis, uel nõ audient te, uel frustra reclamabis. Quid igitur frustra tantum itineris, laboris, sumptuum, & periculorum susciperes?
- 4 Non esse cõmunicandum cum impijs, nec iugum esse ducendum cum infidelibus. Quare si accesseris, uideberis cõmunicare cum impijs pontificibus, & te sententiæ eorum, quamcunq; aduersus piam doctrinam pronuntiaturi essent, subijcere.
- 5 Non esse credendum literis Salui conductus, seu publicæ fidei, ab Imperatore editis: quòd etsi
Impe-

Imperator promittit securitatem, hoc tamen facit suo tantum nomine: synodus autem non agnoscit promissiones Imperatorias, sicut testatur constitutio Constantiensis synodi de hæreticis.

Ne literis quidem Salui conductus à synodo 6
datis credendum esse, quòd patres synodi sint nostri capitales inimici, sicut sæpe ac multum re ipsa testati sunt. Neminem autem teneri credere capitalibus suis inimicis, nec ipsorum quoque literis, cum periculo uitæ suæ fidere, perspicuum est. Nervos, aiunt, & artus sapientiæ esse, non temerè credere.

Extare etiam veterum piorum patrum, ut 7
Chrysostomi, Nazianzeni, & aliorum exempla, qui suspectas synodos defugerunt.

Ac breuiter, synodum Tridentinam nec esse cecumenicam, quòd pleraque nationes absint: nec liberam, quòd non tantum metuendum sit de uiolatione publicæ fidei, uerumetiam patres synodi non sint liberi à iuramentis suis, quibus addicti sunt Romano pontifici, & non audeant liberè de causa pronunciare: nec Christianam, quòd in ea iam antè damnata sit pia doctrina: nec habere alias conditiones, quas decretum Imperialiū Co

mitiorum enumerat. Omnino igitur fugiendam
 & detestandā, non adeundam, & præsentia sua,
 quasi approbandam.

Sed sunt aliæ multò grauiore cause, quæ ad
 accedendam hanc synodum urgere uidebātur.

Cū enim hæc synodus instituta sit, ut do-
 ctрина nostrarum, hoc est, piarum ecclesiarum,
 publicè, & quasi auribus uniuersi Christiani or-
 bis audiatur, officium exigit, ut ueritatem Euan-
 gelij filij Dei, quæ ut publicè, in synodo audia-
 tur, sæpe ac multum postulatum est, cōfiteamur.
 Quemcunq; mei, ac meorum sermonum (inquit
 filius Dei) puduerit, in natione hac adultera &
 peccatrice, pudebit illius & filium hominis, ubi
 uenerit in gloria patris sui cum angelis sanctis.

Etsi enim synodus est illegitima, & nihil cer-
 tius habetur, quàm quòd sit damnatura piam do-
 ctinam, cuius rei exemplum antea manifestè
 exhibuit, tamen pij non debent suum officium
 prætermittere, quòd impij suum prætermittant.
 Et quò magis iudicamus synodum Tridentinam
 esse nationem adulteram & peccatricem, eo mi-
 nus pudere nos debet (sicut iam recitatū est) co-
 ram ea, filium Dei, & sermones eius confiteri.

Et uo-

Et uocat nos in synodum, ad reddendam ra- 2
 tionem fidei nostræ, non gregarius quispiam mi-
 les, sed Romanus Imperator, quem agnoscimus
 summum in terris magistratum nostrum, & cui
 hac in parte non impia, sed pia & officio profes-
 sionis nostræ congruentia præcipienti debemus
 obedientiam, non tantum propter iram, uerum-
 etiam propter conscientiam. Nam si nunc cessare
 mus, qua fronte possemus postea, orta persecutio-
 ne, queri, doctrinam nostram nondum auditam
 damnari? Et quis bona conscientia sustineret pe-
 ricula, quæ deinceps ei propter doctrinæ suæ
 professionem acciderent?

Debemus & hoc officium alijs nationibus, 3
 quæ certè plurimum offenderentur, si cogno-
 scerent nos defugisse publicam doctrinæ nostræ
 confessionem: & fortassis multi ingenua & aper-
 ta cōfessione piæ doctrinæ excitabuntur, ut eam
 nobiscum amplectantur.

Debemus etiam hoc officium posteritati, ut 4
 hac occasione transmittamus ad eam, epitomen
 & compendium uerè piæ doctrinæ: qua fiat, ut
 nō solūm rectius quàm qui nunc sunt pontifices,
 de nobis iudicent, uerum etiam uia æternæ salu-

ris suæ confidentius & securius progrediantur, sicut & martyres, quos uocant, & reliqui maiores nostri optimam nobis operam nauarūt, quòd propheticam & apostolicam doctrinam transmisserint ad nos, & quasi in manus nostras, extremis uitæ suæ periculis, tradiderint.

5 Quid, quòd aduersarij spargerent nos, si non accederemus ad synodum, defugisse lucem, & metuere causæ nostræ. Quod quanto fieret offendiculo tam infirmorum quàm ignorantium ueritatem doctrinæ nostræ, perfacile conijci potest.

Nam quòd synodus non sit uerè legitima, & ijdem sint iudices, qui & accusatores & rei: iniquissimum quidem est, & deplorandum. Sed an non Christus ipse, & Stephanus, & Paulus, coram iniquissimis synodis causam suam exposuerunt? Et quanquam aliquot ueterum patrū defugerunt illegitimas synodos, tamen hæc exempla non sunt tanti momenti, ut faciāt generalem regulam: & habuerunt ipsi multò alias consilij sui rationes, quàm nos in præsentia habemus, de quibus nunc non est operæ precii copiosius dicere. Nec metuendum est, ne accessu nostro uideamur approbare impietatem synodi, quòd idcirco accedendum

cedendum sit, ut confessione piæ doctrinæ nostræ palàm testificemur, nobis planè nihil esse cōmune cum ipsorum impietate: sicut & Petrus & reliqui Apostoli tanto minus consentiebant in pontificiam & Pharisæicam doctrinam, quanto liberius coram concilio pontificum & Pharisæorū Hierosolymis, **I E S U M C H R I S T U M** filium Dei confitebantur. Act. 5.

Quod autem ad pericula attinet, subeunda quidem sunt haud mediocria. Quid enim spei salutis esset inter hostes capitales? Sed si provideatur quantum humanitus fieri potest, ut & Imperator & synodus publicam securitatem literis suis promittant, pericula, quæ imminere videntur, tutò, citra Dei tentationem, & ex fide adiri possunt. Non enim suscipiuntur temerè, sed ex officio, quod iubet nos reddere fidei nostræ rationem, & ex uocatione Dei, qui uult, ut nō pudeat nos filij sui & sermonum eius, coram adultera & peccatrice natione. Quòd si Deo curæ sunt etiam passeret in terram cadentes, non dubitemus, quin & confessores nominis sui in medio quoq; inimicorum sit conseruaturus. Si uerò conuincatur, ut aduersarij fidem suam uiolent, & pro-

fessores piæ doctrinæ, è medio, pro ueteri sua crudelitate tollant: non aliud reliquum est, quàm ut quod Paulus ait, momentaneam leuitatem afflictionis, æterno gloriæ pondere compenset.

Quæ cum ita se habeant, uisum est optimo principi D. Christophoro, Legatos suos ad synodum Tridentinam mittere, ut & obseruantiam suam erga inuictiss. D. Carolum Imperatorem probaret, & studium suum erga ecclesiam filij Dei testificaretur.

Secuta igitur est altera deliberatio de cõscribendo symbolo, seu confessione, in qua recitaretur, nõ solùm genus doctrinæ quod hætenus ab instaurato Euangelio filij Dei, in ecclesiis Illustrissimi Principis D. Christophori, usitatũ fuerat: uerumetiam quid Principi in uniuersa ecclesiæ administratione emendandum uideretur. Sic enim habebat Decretum Comitiorum Imperialium, ut quod quisq; ad utilitatem & tranquillitatem conscientiaæ suæ necessarium putaret, Tridentinæ synodo proponeret. Quare, cum Princeps nõ posset bona conscientia, uel piam doctrinam deserere, uel impietatẽ aduersariorũ approbare, uoluit confessione uerè catholicæ & orthodoxæ

doxæ fidei, tranquillitati conscientiaæ suæ consulere, ac ostendere quid pro suo erga ecclesiam filij Dei studio, in tanta doctrinae & morū corruptione desideraret. Hæc confessio exhibita est postea per Legatos eius, synodo Tridentinae, sicut infra exponetur, & nunc in lucem data, publice extat.

Sed priusquam Legati mitterentur ad synodum, significauit inclyta Respublica Argentoratensis Principi Christophoro, se cupere cum ipso de rebus synodicis, quædam conferre. Institutus igitur est consensu Principis & Senatus Argentoratensis Conuentus in Dornstetten, Ducatus Vuirtembergensis, in sylua Hercinia, quod Acanthopolim dicere posses. Vbi cum Legati tam politici, quam Theologi conuenissent, uisum fuit et ipsis concordis sententia, ad synodum Tridentinam accedendum, & syngramma cōfessionis à Theologis tam Vuirtembergensibus quam Argentoratensibus expendendum esse.

Itaq; cōuocati sunt paulò post, mandato Principis, ad Stutgardiam Vuirtembergensis Ducatus metropolim, præcipui Theologi & ecclesiarum in ea regione pastores, qui syngramma con-

fessionis, summa cura & diligentia examinatum, non solum approbarunt, uerumetiam aduersus portas inferi, adiuuante diuina clementia, pro sua uocatione tuendum susceperunt.

Et quoniam maxima uis est consensionis, ac precipue in ecclesia, conferendum est cum pijs doctoribus genus doctrinae, ne quo modo in uanum curramus, sicut Paulus loquitur. Missi sunt tam a Principe, quam a Republica Argentoratensi Legati Theologi in Saxoniam, qui confessionem cuius iam saepe mentionem fecimus, Saxonis & uicinis eorum Theologis iudicandam proponerent, ac de ea sententiam ipsorum audirent, & uicissim ab eis exemplum confessionis suae doctrinae peterent. Dicebantur enim & ipsi conscripsisse epitomen pie doctrinae ecclesiarum suarum, & sese ad suscipiendam profectioem in synodum Tridentinam accingere. Quae confessio etiam ipsa postea in lucem edita est, & iam publice magna uere ecclesiae utilitate extat. Cum igitur Saxonici Theologi, ac uicini eorum legisserent confessionem Wuirtembergensem & Argentoratensem, iudicauerunt eam esse piam & consentaneam prophetis ac Apostolicis scriptis, et
doctrinae

31

doctrinæ suarum ecclesiarū, id quod αὐτόμα-
τως suis testati sunt.

Accesserunt de hac confessione etiam aliorū
Theologorum & illustrium uirorum testimo-
nia, quæ longum esset in præsentia cōmemorare.

His rebus ita peractis, tempus erat ut mitte-
rentur Legati ad Tridentum. Sed priusquàm eō
ablegarentur Theologi, uisum est Illustrissimo
Principi mittere politicos Legatos, qui exhibi-
tione confessionis, & confectioe aliarū rerum
necessariarum præpararent uiam theologicæ tra-
ctationi. Missi ergo sunt ad Tridentum insignes
nobilitate & pietate uiri D. Ioannes Theodori-
cus à Plenningen, & D. Ioannes Henricus Ho-
ckling à Steineck Iureconsultus, qui diuina cle-
mentia adiuti, ad Tridentum die uicesima secun-
da mensis Octobris, anno millesimo quingente-
simoprimo salui & incolumes uenerunt.

Hi Legati instructi fuerunt pro more à Prin-
cipe, publico mandato, quo testimoniū haberent
se esse ueros & legitimos Principis Legatos. Ac
ut perspicuum fiat, Principem non subiecisse se
concilij sententiæ, nisi legitime & Christianè ce-
lebretur, uerba ipsa mandati testificantur. Pa-

lām enim affirmat Princeps, se acta concilij ea-
 tenus rata habiturum, quatenus (prout multis
 iam habitis Imperij comitijs decretū est) liberè,
 legitimè, & Christianè celebretur. Quibus uer-
 bis Princeps apertè significat, se tum demum sen-
 tentiam concilij probaturum, si fiat uerè libera,
 legitima & Christiana cognitio de ecclesiasti-
 ca doctrina.

Deinde mandatū est Legatis, ut primo quo-
 que tempore exhiberent Synodo confessionem
 Principis, de qua supra sæpe dictum est: quo sy-
 nodus sine ulla mora & ambiguitate cognosce-
 re posset, quod genus doctrinæ Princeps agno-
 sceret, & Theologi eius defendendū susciperēt.

Etsi autem multi eorum, qui columnæ Sy-
 nodi uidebantur, sæpe iactauerant se nihil ma-
 gis optare, quàm ut Protestantes (sic enim li-
 buit ipsis uocare eos, qui sunt professores & con-
 fessores uerè piæ doctrinæ Euangelij C H R I-
 S T I) ad synodum accederent, & cum ipsis de
 doctrina conferrent, ac synodus ipsa publicè in
 quodam Decreto, die undecima Octobris, an-
 no quinquagesimo primo significauerat, se magno
 desiderio aduentum Protestantium ante multos
 menses

menses expectasse, tamen Legati Principis, cum paulò post, uidelicet die uicesima secunda eiusdem mensis & anni, ad Tridentum uenissent, & summo studio, ac maxima cura, nunc apud oratores Cæsareæ Maiestatis, nunc apud quosdam Cardinales & Episcopos instarent: ac urgerent, ut liceret ipsis coram synodo mandata sua exponere, non potuerunt impetrare, ut hoc eis à Legato pontificio permitteretur, donec tandem cum multo tempore transacto, Legati tanquã re infecta, abitum pararent: concessum eis est, ut si quid nomine Principis in mandatis haberent, exponerent patribus synodi, non quidem in sessione, sed in cõgregatione eorum.

Aiunt enim quadruplex esse genus conuentus patrum in synodo. Vnus est, quod sessionem uocant: hic est præcipuus, & ut ipsi sentiunt, Sacrosanctus conuentus, quem etiam multa ostentatione & magnificentia celebrant. In hoc conuentu Canones & Anathemata publicantur, & si quidem reliqui adhuc sunt Canones decernendi, proponuntur Theologis articuli, expendendi, & de ipsis sententias suas dicendi, dum tempus proximæ sessionis adueniat. Solent etiã

C

in hoc genere conuentus Legati Regum & Principum, si quid synodo significare uelint, audiri.

Alterū genus est, cū singulis diebus Theologi coram Legato Pontificio, Cardinalibus, Episcopis, & Legatis Principum, suas de propositis articulis sententias dicunt. Sed hactenus nō sunt admissi ad dicendam sententiam alij Theologi, nisi certi, & ab ijs, qui synodo præsunt, delecti. Fortassis metuunt patres, ne si etiam hi Theologi, qui pugnant cum pontificia impietate, publicè ad dicendam suam sententiam admitterentur, aut aliquot ex patribus melius de pia doctrina sentire inciperent, aut pontificia impietas publica quadam autoritate latius diulgaretur.

Tertium genus est, in quo remotis & exclusis laicis, quos ita uocant, soli clerici, penes quos est summa synodi potestas, præsidente Romani Pontificis Legato, conueniunt. In hoc conuentu deliberatur & decernitur de Canonibus & Anathematis, postea in sessione publicādis. Huic conuentui arbitrantur spiritū sanctum, ne posse quidem, etiam si uellet, deesse: propterea quod ibi soli sacrosancto chrismate, cui spiritū sanctum sese captiuum tradidisse putant, delibuti conueniant.

Quartum

Quartū genus est uulgare, quod uocāt Congregationem, cū patres coeunt propter negocia quæ ipsis parui momenti & indigna uidentur, quæ publicè in sacrosancta sessione tractētur.

Hæc de generibus Conuentus synodi idcirco commemorare libuit, ut lectores intelligerēt, quo loco synodici patres legationem Principis, adeoq; causam ipsam piæ doctrinæ haberent, cū eam non in sessione, sed in uulgari illa congregatione audire uoluerint.

Postquàm enim Legati diu multumq; tribus plus minus mensibus, frustra institissent, ut audirentur: permissum est eis tandē ut die XXIII Ianuarij, anno LII. mandata sua, non quidem coram sessione, ut diximus, sed coram congregatione, uulgari illo cōuentus genere, exponerēt. Etsi autem Legati postulabāt nomine Principis, ut pro more, in sessione, præsertim cū ea ad diē XXV præfati mensis & anni indicta esset, audirentur, tamen nisi uoluissent re infecta abire, necesse habuerunt suum negocium coram congregatione conficere.

Exhibuerunt igitur Congregationi die XXIII Ianuarij confessionem Principis, ad-

ditis nonnullis grauaminibus, quorū leuationem
necessarium uisum est Principi à synodo petere,
antequàm theologica tractatio susciperetur, sed
uerba ipsa, quibus Legati hæc exhibuerint con-
gregationi synodi, operæ precium iudicauit huc
adscribere.

Reuere[n]dissimi patres, Illustriss. principes,
& Domini obseruandissimi, sacra Romana
Cæsarea maiestas, dominus noster clementissi-
mus, hortatus est pro summa clementia maiesta-
tis suæ Illustrissimum Principem ac Dominum,
D. Christophorum Ducem Vuirtembergensem
& Teccensem, &c. dominum nostrum gratio-
sum, cuius Legatione in præsentia, uigore huius
mandati, quod hic exhibemus, fungimur: ut ad
cœtum Reuerendissimarū uestrarum paternita-
tum referat, si quid habet, quod ad publicam ca-
tholicæ ecclesiæ utilitatem, & ad conscientie
tranquillitatem pertinere uideatur.

Quare, ut iam dictus illustrissimus Princeps,
dominus noster gratiosus, testificetur piū suum
affectum erga ueram ecclesiam CHRISTI, et
declaret obedientiam suam erga sacram Roma-
nam Cæsaream Maiestatem, dominū nostrum
clemen-

clementissimum, curauit in scriptum conferrī ea quæ arbitratur ad constituendam ueram pacem ecclesiæ, tam in doctrina, quàm in ritibus ecclesiasticis emendanda esse.

Hoc scriptum offerimus iussu & mandato Illustrissimi Principis nostri, Reuerendissimis uestris paternitatibus: & speramus fore, ut uestre Reuerendissimæ paternitates ex eo cognoscant, Illustrissimo Principi nostro nec curam nec studium deesse, ut uera pax & concordia in ecclesia CHRISTI constituatur.

Quòd si uerò quid in hoc breuius uel obscurius, quàm res tanta postulat, dictum fuerit: aut si alioqui opus esse uidebitur, idem Illustrissimus Princeps noster, Theologos suos, qui id copiosius & magis perspicuè explicent, necnon sacræ scripturæ testimonijs defendant ac tueantur, debita eis præstita securitate, se missurum pollicetur & offert.

Et cum hucusq; dilata sit actio, Princeps noster Illustriss. interea nobis aliquot grauamina transmisit, iussitq; Reuerendissimis paternitatibus illa uestris exhiberi, ut uidelicet eò facilius ad causæ tractationem perueniri posset, & ut

Theologi quoque Principis nostri eò citius huc amandentur. Cumq; hæc ipsa grauamina sint eiusmodi, ut pro rei magnitudine prætermitti nõ possint, & necessario proponantur: Illustrissimi Principis nostri nomine etiam atq; etiam rogamus, ut Reuerendissimæ paternitates uestræ benigne illa suscipiant, simulatq; responsum nobis cõmodum, quãprimũ fieri poterit, dare dignetur.

Hactenus Legatorum uerba.

Scriptum autem cuius Legati mentionem faciunt, & quod exhibuerunt synodo, est Confessio illa piæ doctrinæ, quæ iam in lucem edita est, & uulgata: quare superuacaneum iudicaui eam hic recitare. Sed quia scriptum grauaminũ, quorum etiam Legati meminerunt, non extat, libuit hic subijcere.

Grauamina.

Illustriss. Princeps ac Dominus, D. Christophorus Dux Vuirtembergensis, Dominus noster clementissimus, certo ordinauit ad Tridentum quosdam e Theologis suis, qui oblatam Confessionem autoritate scripturæ sacræ, & uero catholicæ ecclesiæ consensu defendant ac tueantur, & si opus fuerit, copiosius explicent.

Sed

Sed priusquam Theologi suscipiant explicationem, petit Illustrissimus Princeps noster, de quibusdam grauaminibus suis sententiam Tridentini conuentus audire.

Primum grauamen.

Quòd ad audiendam Theologicam explicationem nondum sint ordinati & constituti, ex utriusq; partis consensu, idonei iudices seu arbitri, qui de presenti controuersia religionis, legitime, iuxta scripta prophetica & apostolica, & iuxta uerum ueræ catholicæ ecclesiæ consensum, cognoscant.

Nam cum Illustriss. Princeps noster intellexerit maximam partem doctrinæ suorum Theologorū pugnare cum doctrina & sententia pontificis Romani, & eorum Episcoporum, qui sunt Romano pontifici iuramentis & alijs obligationibus addicti, nullo iure, nulla æquitate fieri potest, ut pontifex & Episcopi eius, in hac causa, in qua ipsi sunt pars, siue accusatores, siue rei, pro idoneis iudicibus aut arbitris cognoscantur.

Petit igitur Illustrissimus Princeps, se certiozem reddi, qui sint futuri huius rei iudices aut arbitri.

Secundum grauamen.

Quòd conuentus Tridentinus non uideatur seruari iuxta recessus Comitiorum Imperialium Augustanorum, in quibus decretum fuit, quòd concilium Tridentinum continuari, & omnia Christianè, honestè, & congruenti ordine tractari debeant. Hæc uerba, Illustrissimus Princeps noster, nunquam aliter intellexit, quàm quòd concilium Tridentinum antea anno XLVI. institutum, non sit ita continuandū, & prosequendum, ut decreta in eo facta pro conclusis & ratis habeantur. Quæ enim hæc esset honestas & congruentia, ea decreta pro ratis & sacrosanctis habenda imponere, quæ parte altera nondum audita, sunt constituta? Sed quòd ab initio, omnia capita religionis nostræ, de quibus cōtrouertitur, iterum tractari: & ijs audientis ac dijudicandis uerè legitima & æquitati conueniens actio obseruari debeat.

Quare, quum hoc Tridentinum concilium, non uideatur hoc modo institutum, petit illustrissimus Princeps, ut recessui Comitiorum Imperialium hac in parte satisfiat.

Tertium

Tertium grauamen.

Quòd in sessionibus non solum eius concilij, quòd anno 46. Tridenti institutum est: uerum etiam huius concilij, quod iam continuatur, decreta sint multa, aliena à sacris literis, & confirmati multi ueteres errores. Sicut Theologi Illustriss. Principis sese coram idoneis Iudicibus aut arbitris declaraturos recipiunt.

Petit igitur Illustriss. Princeps, ut talia decreta non habeantur pro conclusis & ratis, sed tantum pro discernendis & iudicandis: donec idonei iudices aut arbitri, ex utriusq; partis consensu eligantur, & ab his legitima (iuxta sententiã sacræ scripturæ & consensus ueræ ecclesiæ) cognitio fiat.

Cum igitur Illustriss. Princeps noster, in hoc præcipue studium incumbat, ut uera & pia concordia in ecclesia constituatur, non dubitat æquum esse, ut his iam commemoratis grauaminibus leuetur, & exoneretur, ac uicissim recipit se, ope & auxilio diuinæ clementiæ, nullum officium Christiano & pio principe dignum intermissurum, qua sperat se Deo patri Domini nostri IESU Christi fidem & obsequiũ suum

probare, & incolumitatem ac tranquillitatem
ueræ, sanctæ, Apostolicæ & catholicæ ecclesiæ
iuuare posse.

Haetenus grauamina.

Postquã igitur Legati Principis exhibuis-
sent cõfessionẽ unã cum grauaminibus iam
commemoratis, respondit Notarius Concilij hi-
sce propemodum uerbis: Sacrosancta Synodus
legitimæ in Spiritu sancto congregata, audiuit
ea quæ proposuistis: & quia hæc indigent deli-
beratione, dabitur nobis suo tẽpore responsum.

Nec est hoc loco prætereundum, quòd Illu-
stris Princeps curauerit conferri in scriptum,
non solùm Ecclesiastica illa quæ iam recensui-
mus, uerumetiam politica Grauamina, quibus
seculares (quos ita uocant) Principes à Romano
pontifice & ab Episcopis, in mundana domina-
tione onerati sunt. Sed quia paucissimi secula-
res principes miserant legatos suos ad Triden-
tum, nec licuerit de his grauaminib. pro rei ma-
gnitudine & necessitate hoc tempore, prolixè
cum alijs deliberare, non sunt Synodo exhibita.

Porro autem, cùm legatis siue illis politicis,
siue Ecclesiasticis aut Theologis ad Synodũ pro
fectu-

fecturis, necessaria fuerit publica fides & securitas, quam Saluū conductū uocant. Visum est hoc loco, quid de ea actum sit, paucis perstringere.

Initiō postquā inuictissimus D. Carolus Imperator Romanus, hortatus est principes & reliquos ordines Imperij, ut uel ipsi accederent ad Synodum, uel Legatos suos eō mitterent, ad didit etiam literas publicæ securitatis & salui conductus, quibus quod ad ipsum quidem Imperatorem pertinet, & quoad eius per ipsum fieri poterat, satis tuti uidebantur, quotquot ex Imperio Germanicæ nationis ad Synodum essent accessuri. Diligenter enim cauetur, ut ijs, qui suscipiunt profectionem ad Synodum, liceat liberè, absq; omni periculo & incommodo ad Synodum proficisci, in ea commorari, & ab ea recedere, ac in tutum locum sese recipere.

Deinde, Synodus etiam ipsa ædedit publico decreto, saluum conductum, in quo concedit omnibus & singulis (sic enim loquitur Synodus) siue Ecclesiasticis, siue secularibus personis uniuersæ Germanicæ cuiuscunque gradus, Status, conditionis, & qualitatis sint, qui ad cœcumenicum & generale concilium accedere uoluerint,

rint, publicam fidem & plenam securitatem. Et
reliqua, quæ in eo decreto continentur.

Itaq; his duabus Imperatoris, & Synodi con-
stitutionibus satis muniti uidebantur, qui ex
Germania ad synodum profectioem suscipere
cogitabant.

Sed extitit iam multis annis constitutio sy-
nodi Constantiensis, de non seruanda publica fi-
de hæreticis: quam constitutionem non uidetur
superuacaneū ad uerbum huc adscribere, ut ex
ea intelligamus, quantum fidei, ij quos pontifex
Romanus & Episcopi eius hæreticos iudicauer-
int, publicis saluis cōductibus tribuere debeāt.

Ex actis conciliij Constantiensis,
sessione decimanona.

Præsens sancta synodus, ex quouis saluo cō-
ductu per Imperatorem, Reges, & alios seculi
principes, hæreticis uel de hæresi diffamatis, pu-
tantes eosdem sic à suis erroribus reuocare, quo-
cunq; uinculo se astrinxerint cōcesso, nullum fi-
dei catholicæ uel iurisdictioni ecclesiasticæ præ-
iudicium generari, uel impedimentum præsta-
ri posse seu debere, declarat: quo minus dicto sal-
uo conductu nō obstante, liceat iudici cōpetenti
& eccle-

et ecclesiastico de huiusmodi personarum erroribus inquirere, et alias contra eos debite procedere, eosdemque puniro, quantum iustitia suadebit, si suos errores reuocare pertinaciter recusa-uerint: etiamsi de saluo conductu confisi ad locum uenerint iudicij, alias non uenturi: nec sic promittentem, cum alias fecerit quod in ipso est, ex hoc in aliquo remansisse obligatum.

Hactenus uerba Constitutionis
Constantiensis.

Etsi autem hi qui autoritate prophetica et Apostolica scripturae pugnant, cum pontificia et monastica impietate, iniuste accusantur haereseos, et de Imperatoris Caroli fide, in seruando saluo suo conductu, bene sperandum erat: tamen quia in saluo conductu, quem synodus Tridentina promittebat, nihil diserte cautum erat de hac Constantiensi constitutione, haud immerito de fide eius dubitandum fuit. Quid si enim Romanus pontifex, qui sibi potestatem supra synodum uendicat, sententiam synodi de saluo conductu, pro suo arbitrio et comodo aboleret? Quid si synodus ipsa, etiamsi pontifex sese ei subijceret, retractaret, aut (ut ipsorum uerbo utar) declararet,

hoc est, in cōtrariā sententiā mutaret? Si enim synodus arrogat sibi potestatem in cælo et in terra, & putat sibi licere Imperatores et Reges suis pæctis, cōuentis & iuramētis liberare ac absoluerē, quomodo nō iudicaret datā sibi licentiā, etiā se ipsam à seruāda fide salui sui cōductus, absoluendi.

Quod cū ita se habeat, Illustrissimus Princeps Dux Mauritius, Elector Saxoniae, qui & ipse missurus erat ad Tridentinā synodum Theologos suos, qui etsi iter ad Tridentum susceperant, tamen bello illo grauissimo, quod iisdē temporibus inciderat, ex itinere retracti sunt: multum studij adhibuit, ut synodus promitteret saluum conductum tali forma, quali datus est saluus conductus Bohemis in concilio Basiliensi.

Hæc forma salui cōductus uisa est cōmodissima, propterea quòd in ea nō solū promittatur libertas faciēdi pro nostro more sacra in hospitij, & de seueritate Constantiensis constitutionis aperte derogetur, ac pro Romano quoq; pontifice spondeatur, uerum etiam de iudice controuersie in causa religionis pijsimè & prudentissimè caueatur, hisce uidelicet uerbis:

” Et signanter quòd in causa (cōtrouersa) lex diuina

uina, praxis Christi, apostolica, & primitiua ec- 79
 clesiae, una cum concilijs, doctoribusq; fundantib. 79
 se ueraciter in eadem, pro uerissimo & indiffe- 79
 rente iudice in hoc N. concilio admittentur. 79

Hæc pericope de iudice in religionis dissidio,
 plena est æquitatis, & est uera spiritus sancti
 sententia. Nec potest alia certa & firma ratio,
 qua talis controuersia componatur, iniri, quàm
 quæ his uerbis præscripta est.

Nomine enim legis diuinæ, intelligenda est sa-
 cra scriptura prophetica et apostolica, quæ est cœ-
 lestibus testimonijs confirmata, & quæ nobis di-
 uinitus in hunc usum commēdata & tradita est,
 ut ex ea quis sit uerus deus, & quæ sit uera Dei
 religio, quæ æternam salutem cōsequimur, disca-
 mus. Sacræ literæ, inquit Paulus, possunt te erudi-
 tum reddere ad salutē, per fidem quæ in Christo
 Iesu. Et mox, Omnis scriptura diuinitus inspira-
 ta, utilis est ad doctrinam, ad redargutionē, ad
 correctionem, ad institutionem, quæ est in iusti-
 tia, ut integer sit dei homo ad omne opus bonum
 apparatus. Cū igitur sacra scriptura, sit cœleste
 oraculum, quo cognitio ueræ religionis, & ratio
 consequendæ æternæ salutis traditur, perspicuū

est quòd in dissidio de religione, & de uera sacrae scripturae sententia, ea ipsa sola debeat esse iudex. Necessarium quidem est, ut homines de ea pronuncient. Neq; enim solent angeli de caelo externa forma mitti, qui scripturam explicent: quinimo angeli solent ignaros aut cupidos uerae religionis, ad homines apostolos mittere, sicut in Actis apostolicis angelus iubet Corneliu uocare ad se Petrum, & mittit Paulu in Macedoniã. Sed cum homines docent religionem, aut pronunciant de sententia sacrae scripturae, debent sibi solum ipsam scripturam pro norma & regula, ad quam omnia sua iudicia dirigant, proponere.

Psal. 18. Lex Domini immaculata, conuertens animas: testimonium Domini fidele, sapientiam praestans paruulis: iustitiae Domini rectae, laetificantes corda: praceptu Domini lucidum, illuminans oculos.

Psal. 118. Lucerna pedibus meis uerbum tuu, lumen semitis meis.

Ioannis 12. Qui spernit me & non accipit uerba mea, habet qui iudicet ipsum: sermo quem locutus sum, iudicabit eum in nouissimo die, quòd ex me ipso non sum locutus, &c.

2. Pet. 1.

2. Pet. 1. Habemus firmiorem sermonem propheticum, cui dum attenditis, ceu lucernæ apparenti in obscuro loco, rectè facitis, donec dies illucescat, &c.

Hæc & id genus alia scripturæ dicta, testificantur solam Sacram scripturam esse regulam, secundum quam de religione & de ipso Scripturæ sensu iudicandum sit & pronunciandum.

Et quia institutionem sacramentorum nemo rectius intellexit, quàm CHRISTVS ipse, qui ea instituit: & Apostoli eius, qui accepto Spiritu sancto, sententiam doctrinæ CHRISTI probè cognouerunt: ac Ecclesia recens, quæ prædicationem & explicationem Apostolorum audiuit: idcirco piè addit Basiliensis pericope de sacramentorum usu, quem praxim uocat: ut & secundum hunc CHRISTI, Apostolorum, & recentis Ecclesiæ usum, de dissidia in causa sacramentorum iudicetur.

Addit postremò etiam Concilia & Doctores. Seniorum enim, coram quibus assurgendum est, iudicia, non sunt præfractè contemnenda. Non autem permittit eis liberam iudicandi potestatem, sed reuocat eos ad certam illam sa-

D

cræ Scripturæ normam, fundantibus se (inquiens) in eadem uidelicet Lege diuina, seu Sacra scriptura: idq; non apparenter, sed ueraciter. Quid potest de iudice in controuersia Religionis, honestius & æquius, in Ecclesia postulari?

Sed nunc uide mihi (quæso) fraudulentas Tridentinæ Synodi insidias & præstigias. In literis enim Salui sui conductus, non modò omisit illud quod de libero usu diuinorum officiorum in hospitij, & de sponione pro Romano pontifice petitum fuit: uerumetiam captiosè mutauit, quod de iudice huius controuersie, in saluo conductu Basiliensi expressè continetur: & grauissimis de causis, à nostris singulariter requisitum est. Nam pro illis uerbis, quæ iam è Saluo conductu Basiliensi commemorauimus, Tridentini reposuerunt hæc uerba:

- » Et signanter, quòd causæ controuersæ secundum sacram scripturam, & Apostolorum traditiones, probata concilia & catholicæ ecclesiæ consensum, & sanctorum patrum auctoritates, in prædicto Concilio Tridentino tractentur.

In hac mutatione, faciunt quidem mentionem Sacrae scripturae, ne prorsus uideantur ἀπληροτριωμένοι τῆς πολιτείας τῆς ἰσραὴλ, ut Paulus loquitur. Sed priusquam reliqua uerba expendamus, duo nobis hic sunt cōsideranda.

Vnum est, quòd Tridentini patres Sacram scripturam uocent, non eos tantum libros ueteris ac noui Testamēti, qui semper in ecclesia fuerunt certae & firmæ autoritatis: sed etiam eos de quorum fide & certitudine, in ueteri & uera Ecclesia dubitatum fuit, & qui quondam nonnihil quidem ponderis habebant in exhortationibus, non autem in dogmatum probationibus: quales sunt Baruch, Machabæi, & id genus alij. Nam hos confirmarunt Tridentini, tanquam uerè canonicos, & tanquam cœlestia oracula suspiciendos: quòd in ijs quædam contineantur, quæ ad stabilienda somnia ipsorum idonea uidentur.

Alterum, quòd mentione Sacrae scripturae non hoc sentiunt, quòd ea debeat esse norma & regula, ad quam omnia decreta Conciliorum, & omnia scripta Patrum exigenda sint, sed potius quòd decreta Conciliorum, & scripta Pa-

trum sint regula, ad quam Sacra scriptura exigi & probari debeat.

Nisi enim hoc sentirent, cur mutassent formulam in Basiliensi exemplo præscriptam, & à nostris tanto studio requisitam? Sed extant etiam multa alia argumenta, quibus haud obscure significant, quòd sentiant, non ipsos se Scripturæ, sed Scripturam ipsis sibi subiectam esse.

Deinde, quod exemplum Basiliense habet Praxim. hoc est, usum CHRISTI & Apostolorum: mutauerunt Tridentini in, Apostolorum Traditiones. Vocant autem propriè Traditiones Apostolorum, non doctrinam ipsam Euangelij de IESU CHRISTO, quam Apostoli ecclesijs, quas instaurarunt, tradiderunt. Sed quemadmodum aliàs publico decreto suo significant, ritus quosdam Ecclesiasticos, de certis temporibus ieiuniorum, de discrimine ciborum, de generibus uestium Missalium, & de alijs aut ineptijs, aut rebus per se indifferentibus, quas fingunt Apostolos partim scripto, partim ore tantum, tanquam Cabalistica mysteria, ecclesiæ obseruanda tradidisse. Interea ludunt

ludent etiam ambiguitate nominis Apostolici. Solent enim Sedem Romanam, uocare Apostolicam: & Romanos pontifices, Apostolicos. Quid si ergo nomine Apostolicarum Traditionum, intelligerent non propriè doctrinam à ueris illis duodecim Apostolis & collegis eorum traditam, quæ & continetur scripto noui Testamenti: sed ea sacra, quæ à Romanis pontificibus sunt aut instituta, aut stabilita, & adhuc ex scrinio pectoris sui aut instituenda aut stabilienda? Quis autem pius tales traditiones, aut tale pontificij pectoris scrinium, pro iudice in causa religionis agnoscere posset?

Ad hæc, ubi Basiliense exemplum habet, Praxim primitiuæ ecclesiæ: ibi Tridentina synodus reponit, Consensum catholicæ Ecclesiæ. quæ uerba per se quædam rectè dicentur, sed ut Tridentini patres sunt affecti, non uocant Consensum Catholicæ Ecclesiæ, qui definitur scriptis Prophetis & Apostolicis, & in quo conuenit uniuersa uerè pia Ecclesia iam inde ab initio orbis conditi, sempiternis seculorum ætatibus. Qualem consensum allegat CHRISTVS ipse: Necesse est, inquit, impleri

omnia, quæ scripta sunt, in lege Mosi & Prophetis & Psalmis, de me. Et Petrus: Huic, in-
 quiens, testimonium ferunt omnes Prophetæ,
 quòd remissionem peccatorum accipiant per no-
 men eius, quo quot credunt in eum. Et iterum:
 Futurum est, ut omnis anima quæ non audie-
 rit Prophetam illum, exterminetur è populo.
 Quin et omnes Prophetæ à Samuele, et dein-
 cept quotquot loquuti sunt, etiam adnunciaue-
 runt dies istos.

En, hic est uerè Consensus catholicus, &
 hæc est uerè Ecclesia catholica: sed patres Tri-
 dentini uocant Consensum catholicæ ecclesiæ,
 Concordiam in obseruandis ritibus ecclesiasti-
 cis. siue pijs, siue impijs, iuxta sententiam Roma-
 norum Pontificum, et usum Romanæ ecclesiæ.
 His enim Catholica ecclesia non est, nisi quæ
 æternam suam salutem è Romano pontifice, tan-
 quam Ecclesiæ capite, petat.

Postremò, pro eo quod in Basiliensi exem-
 plo scribitur de concilijs & doctoribus
 ueraciter se in lege diuina fundanti-
 bus: Tridentini Areopagitæ reponunt, pro-
 bata concilia, & sanctorū Patrum au-
 torita-

toritates. Sed quæ sunt illis Concilia probata? Num quæ habent certa & firma testimonia scripturæ Propheticæ & Apostolicæ? Non hoc uolunt Tridentini patres. Alioqui enim, cur formulam Basiliensis exempli mutassent? Sed hæc demum probata iudicant Concilia, quæ habent testimonia Romanorum Pontificum, & Episcoporum qui his sunt obnoxij: quale fuit concilium Constantiense, & id genus alia. Et quos uocant Sanctos Patres? Tolerabile esset, si loquerentur de patribus ueteris, & adhuc purioris Ecclesiæ, Chrysostomo, Nazianzeno, Hilario, Cypriano, Augustino: quanquam ne horum quidam autoritas quicquam ponderis aduersus Sacram scripturam habere debet, quemadmodum sua ipsi sponte contestati sunt. Et intolerabile esset Romanis Pontificibus, ac Episcopis eorum, ut iuxta horum Patrum sententiam, & ipsi in ordinem redigerentur, & Ecclesia instauraretur. Sed loquuntur præcipuè de patribus suis Scholasticis & Monasticis, quibus debemus non tantum tyrannidem Romani pontificis, uerumetiam tam uarias & horribiles in ecclesia idolomanias.

Habes ergo institutum synodi Tridentinae, quòd etsi habet in ore nomen sacrae scripturae, non tamen animum induxerit, ut in controuersia Religionis iudicet secundum ueram, certam & perpetuam sacrae scripturae sententiam, sed secundum somnia confictarum à se traditionum, & Pontificiorum suorum Conciliorum, ac Scholasticorum, hoc est, Aristotelicorum doctorum. Itaque quum coelestis Pater de suo filio clamet, Hunc audite, clamat ex altera parte Tridentina Synodus de suis Concilijs & Patribus, Hos audite.

Sed de formula Salui conductus satis dixisse uidemur. Dicamus etiam quaedam de disputationibus, quas Tridentina Synodus in conuenticulis suis instituit, & quarum supra nonnullam mentionem fecimus. Priusquam enim suscipiunt Decreta in suo illo mystico & arcano conuentu, condenda, & in sessione uulganda, concedunt Theologis, non quibuslibet, ne forte tumultus fiat in populo, sed à se singulari consilio delectis, ut publicè suas de propositis articulis sententias dicant. Quod existimo hac de causa fieri, ut Synodici testentur mirificam suam

suam humilitatem, ne uideantur nimium aut spiritu sancto, quem putant se tenere captiuum, fidere, aut suae ipsorum prudentiae inniti: & ut speciem exhibeant, se nihil precipitanter decernere, nisi antea auditis & perspectis utriusque partis argumentis. Hi enim scenici theologi, qui in medium producuntur, solent proposito controuerso quodam articulo, recitare argumenta aduersariorum, hoc est Lutheranorum, quos ita uocant, & mox addere suas refutationes: sed magna ex parte aut deprauant nostram piam doctrinam, aut affingunt nobis errores, qui ne per somnium quidem unquam nobis in mentem uenerunt, aut recitant praetermissis ac dissimulatis firmioribus argumentis, quaedam à se ipsis conficta, quibus deinde haud dissimiles refutationes subiungunt. Si ita uidebitur, praebemus aliquando cupido Lectori harum theologiarum sententiarum gustum, ut pontificiae ineptiae & impietates, illustriores fiant. Nunc pergemus in nostro instituto.

Sed postquam formula Salui conductus publicè, sed (ut aiunt) obscurissimè, uix ut à proximis exaudiri potuerit, in Synodo praelecta est,

exhibuerūt paulò post oratores Cæsareani ex-
 empla eius: non tantum Legatis Principis Chri-
 stophori, uerumetiam Legatis Saxonis, & cla-
 rissimo uiro domino Ioanni Schleidano, qui tum
 nomine inclytæ Reipublicæ Argentoratensis, le-
 gatum Tridenti agebat: & admonuerunt præ-
 terea eos, ut quo possent studio & diligentia,
 apud Principes suos curarent, quo theologi, qui
 iam publica securitate & Saluo conductu, de
 meliori (ut ipsi iudicabant) nota, à synodo muni-
 ti essent, primo quoque tempore ad Tridentum
 mitterentur. Nam quod de grauaminibus antea
 esset relatum & petitum, non posse hoc tempo-
 re confici, partim quòd cum quædam singulari-
 ter pertinerent ad Romanum pontificem, sen-
 tentia eius prius audienda esset: partim quòd
 quicquid id sit negocij, pertineat præcipue ad
 theologiam tractationem. posse igitur præsentibus
 Theologis, de ijs multo melius & rectius,
 quam adhuc absentibus constitui: præsertim cum
 liceat eis, si uideatur actio minimè legitima, li-
 bere & secure, quouis tempore abire, & sese ad
 suum tutum locum recipere. De hoc autem pro-
 misso sentire potest quisque quod uisum est: cer-
 tē cum

tè cum postea alij Legati politici principis Christophori, unà cum theologis & principis & reipublicæ Argentoratensis ad Tridentum uenissent: uix magna difficultate impetrare potuerunt, ut exorto periculosissimo illo bello, quod mox secutum est, bona gratia domum liberè dimitterentur: etiam si iam episcopi Germanici ferè omnes, & magna pars Italicorum episcoporum discessissent. Sed de hac re paulò post.

Legati ergo Principis, sermone Oratorum Casarianorum, ad optimam spem futuræ legitimæ tractationis erecti, statim se ad domum conferunt: ut Principi quæ acta essent, coram referrent, & ut theologis quàm primùm fieri posset, profectiorem ad Tridentum susciperent.

Hæc ferè sunt, quæ per priores legatos illustrissimi Principis, domini Christophori Ducis Wirtembergensis, in Synodo Tridentina confecta sunt.

Nunc etiam acta posteriorum Legatorum & Theologorum breuiter perstringamus.

Et si enim grauissimæ erant causæ, cur illustrissimus Princeps non mitteret ad Tridentum alteros legatos, siue politicos, siue theologos, par
tim

tim quòd formula Basiliensis salui conductus, à Tridentinis patribus insidiosè mutata uideretur: partim quòd de releuandis propositis grauaminibus nihil certi responsum esset. Tamen quia Christianæ charitatis est omnia credere, omnia sperare, & ut Princeps summum studium suum ad illustrandam gloriam nominis Dei, & ad constituendam publicam tranquillitatem testaretur: uisum est ei alteros legatos, primùm quidem politicos, mox etiam theologos, ad Tridentum amandare.

Suscipiunt igitur iussu Principis, munus legationis & profectiorem ad Tridentum, uir excellenti nobilitate & uirtute, dominus Vernherus à Munchingen, & insignis Iureconsultus dominus doctor Hieronymus Gerardus, die uigesima octaua Februarij, anno millesimo quingentesimo secundo: & peruenerunt ad Tridentum (diuina clementia) salui, decimatertia die mensis Martij prædicti anni. Acceperant autem mandata ab illustrissimo Principe, ut primo quoq; tempore exponerent Tridenti oratoribus Cæsareæ maiestatis, quid Princeps in formula Salui conductus desideraret: & peterent non tam huius
rei

rei certioſorem explicationem, quàm eorum graminiſum, quæ antea per priores legatos propoſita erant, releuationem. Niſi enim hæc eſſent explicata & expedita, nulla utilis tractatio de doctrina cū theologis inſtitui poſſe uidebatur.

Interea temporis inclyta reſpublica Argentoratensis mittit duos Theologos ſuos ad Tubingam, ubi tum Illuſtriſſimus Princeps comorabatur, ut ſe cum theologis Principis coniungant, & unà ad Tridentum profectionem ſuſcipiant.

Egreſſi igitur Tubinga ſunt theologi Principis & reipublicæ Argentoratensis die ſeptima Martij ſupradicti anni: & uenerunt (propitio Deo) ſalui, ad Tridentum, die decima octaua eiusdem menſis & anni.

Cùm enim Synodus decreto ſuo reiecerat publicationem articuloſum de ſacrificio Miſſæ, & ſacramento eucharistiæ, ac alijs de rebus, in diem decimam nonam Martij: ut interea temporis, Proteſtantes (ſic enim illi loquuntur) eò ſe conferre poſſent, dederunt Theologi ſummam operam, ut ante eum diem ad Tridentum uenirent.

Quare

Quare & si politici Legati nondum quicquam certi quantacumque id opera & sedulitate sæpe ac multum petierant, de releuatione grauaminum impetrare hæctenus potuerant: tamen ne uel politici Legati, uel Theologi quicquam remoræ suscepto negotio iniicerent, & significarent se nihil magis cupere, quam ut nulla tergiversatione ad principalis causæ tractationem primo quoque tempore accederetur: exhibuerunt illustri domino, domino Hugoni comiti à Montfort, Cæsareæ maiestatis oratori & Legato in Synodo Tridentina dignissimo, nomina theologorum, ipso aduentus eorum die: ut referret ea ad reliquos collegas suos & ad patres Synodicos. & quo erat magno studio ad causam religionis iuuandam, daret operam ut legitima tractatio de eo negotio, cuius causa theologi ad Tridentum missi erant, susciperetur.

Nomina theologorum ducis Wirtembergensis.

Ioannes Brentius.

Iacobus Beurlin, doctor & professor sacrarum literarum in academia Tubingensi.

Iacobus Herbrand, doctor theologiæ & pastor

stor ecclesie Herenbergensis.

Valentinus Vannius, pastor ecclesie in Canistadt.

Theologi Argentoratenses.

Ioannes Marpachius, doctor theologiae & pastor ecclesie sancti Nicolai.

Christophorus Soll, minister ecclesie apud sanctum Aurelium.

His peractis sperauerunt theologi futurum, ut cum confessio illustrissimi Principis ante exhibita esset Synodo, in qua Princeps receperat se, si quid in ea a patribus desideraretur, missurum theologos suos, qui id clarius & copiosius explicarent: susciperetur cum ipsis proximo die, qui erat decimus nonus Martij, publicae sessioni a Synodo definitus, de ea re tractatio: & ostenderetur ipsis, quid synodici patres improbandum & reijciendum censerent. Sed nec habita est eo die sessio, nec theologis quicquam est significatum. Erant nonnulli, qui palam affirmare non uerebantur, consilia patrum aduentu theologorum, quos uenturos minime sperauerant, ita turbata esse, ut Sessionem mutauerint in Cögregationem: in qua ne nihil egisse uiderentur, audiuerunt legationem regis Portugalliae, & reiecerunt sessionem

nem

nem usq; ad primum diem mensis Maij, ac inter-
ea temporis de matrimonio, nescio quos articu-
los disputandos decreuerunt.

Sed cum aliquot diebus post, nec disputatio-
nes instituerentur, nec theologis quicquam de
negocij sui tractatione significaretur: uisum est
Legatis Principis & Reipublicæ Argentoraten-
sis, ne expectata quidem Grauaminum releua-
tione, theologis uiam ad conficiendum Legatio-
nis suæ munus aperire. Etsi enim periculosissi-
mum uidebatur ad tractationem principalis cau-
sæ, propositis grauaminibus nondum explicatis
accedere: tamen Legati maluerunt aliquod peri-
culum, cui conueniens & solennis protestatio
aliquo modo mederi posset, subire, quam occasio-
nem ullam extrahendi diutius negocij dare. Ex-
hibuerunt igitur oratoribus Cæsareæ maiesta-
tis Theologos, ad suscipiendum negocium suum,
tali scripto. Libuit enim hunc adscribere.

Illustrissimi, generosi & reuerendi domini,
cum illustrissimi Principis nostri Ducis Vir-
tembergensis nomine, amplissimis dominationi-
bus uestris, à superioribus Legatis grauamina
quædam, plena æquitatis & rationi consenta-
nea

nea oblata, atque à nobis repetita sint, quibus etiam Respublica Argentoratensis interea se coniunxit: neque tamen tolerabilem eorum resolutionem à dominatione uestra obtinere hactenus potuerimus: ut tamen nihilominus uideri possit, quantopere suprascriptus Princeps atque Respublica studiosi sint, atque cupidi publicæ pacis & concordie. Deinde, ne causæ tractatio longius extrahatur, theologos nostros ad suscipiendum negocium, cuius causa missi sunt, admittimus & exhibemus: cum hac tamen solenni protestatione, quam omni meliori modo ac forma hic facimus: ut hac ipsa admissione, & theologorum exhibitione, ea omnia quæ Principi nostro ac suprascriptæ Reipublicæ, & uniuersæ causæ, & memoratis Theologis, & nobis, de iure communi, aut consuetudine, aut etiam ex decretis Augustani conuentus competunt, integra nobis & inuiolata, ac in primis reseruata esse uelimus. Actum Tridenti, uigesima secunda die Martij, anno millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo.

Legati Wirtembergenses &
Argentoratenses.

E

Hoc scriptum acceperunt oratores Cæsareæ
 maiestatis beneuolenter ac humaniter, & re-
 sponderunt se non solum laudare studium Prin-
 cipis & reipublicæ Argentoratensis, in iuuanda
 publica concordia ac tranquillitate: sed etiam re-
 cipere se hoc studium, Cæsareæ maiestati ma-
 gna diligentia commendaturos: & quicquid id
 sit negocij, ad præsides Synodi fideliter relatu-
 ros. Inter hæc, cum oratores Cæsareæ maiesta-
 tis de suscipienda & incohanda theologica tra-
 ctatione, cum Legatis Principis colloquerentur,
 postularunt tandem oratores, ut legati ipsi Prin-
 cipis exponerent suam ea de re sententiam. Re-
 sponderunt Legati, quòd agnoscant quidem se im-
 peritiores, quam qui ipsis uiam tantæ rei geren-
 dæ ostendant: sed quia ipsi hoc postulent, non
 grauentur quòd ipsis uideatur, commemorare.
 Aut enim synodus exponat theologis, quid exi-
 stimet in confessione Principis reprehendendū,
 & uicissim audiat theologorum defensionem:
 aut det locum Theologis exponendi Synodo,
 quid ipsi desiderent in decretis hætenus à Sy-
 nodo editis. Præter has duas uias, responde-
 runt Legati, se non aliam commodiorem, qua
 tantum

tantum negocium peragatur, in præsentia excogitare posse.

Cum autem ne sic quidem ulla publica tractatio susciperetur, sed episcopi pertæsi (opinor) Sessionum, uisitarent stationes quæ Tridenti in templis, iuxta solennem morem urbis Romæ institutæ erant, ad redimendas indulgentias pontificias, quas somniant: & monachus quidam prætextu interpretandæ epistolæ ad Romanos, piam doctrinam nostrarum ecclesiarum publicè deprauaret & calumniaretur, ac alij quoq; sacrificuli in concionibus suis Italicis aduersus uerè piam doctrinam uirulenter grassarentur: arbitrati sunt Theologi, nec cessandum, nec cunctandum, sed urgendum, ut tandem synodus institutum negocium capefferet. Curarunt igitur oratoribus Cæsareæ maiestatis supplicem libellum reddi, cuius exemplum hîc recitare, non uidetur à re alienum esse.

Illustrissimi ac obseruandissimi domini, Cæsareæ Maiestatis Oratores dignissimi. cum multi optimi uiri uestram insignem humanitatem & egregiam in administrando ecclesiastico negotio, cuius gratia hæc Tridentina Synodus

congregata est, prudentiam & æquitatem, magna laude nobis prædicauerint, speramus fore ut celsitudo uestra non solum ea quæ his supplicibus literis petimus, boni consulat, uerumetiam pro singulari suo erga ueram Ecclesiam filij Dei studio, nostrum institutum approbet, ac pro uirili sua adiuuet. Postquam enim spes nobis facta est, ut die decimanona Martij publica de articulis in religione nostra controuersis tractatio, coram reuerendissimis patribus in Synodo susciperetur: ac nos mandatis illustrissimi principis nostri domini Christophori Ducis Wirtembergensis, & inclytæ reipublicæ Argentoratensis, huc ad Tridentum, ad ea quæ in confessione piæ doctrinæ, antea per Legatos præfati illustrissimi principis nostri Synodo exhibita, minus probata uiderentur, explicanda & confirmanda, ablegati essemus: summam operam dedimus, ut definito die, XIX Martij Tridentum (diuina clementia) perueniremus.

Sed re ipsa comperimus, quòd non solum præfato die nihil de controuersis articulis religionis agi cceptum sit, uerum etiam uniuersum hoc negocium in longum tempus reijci uideatur.

Et se

Et si autem fieri potest, ut multa & uaria ne-
 gocia incidant, quæ fortasse publicis tractationi-
 bus aliquid remoræ afferunt: tamen postquam
 cum animo nostro reputamus, hanc synodum id
 circo institutam, ut legitima & Christiana fiat
 expositio piæ doctrinæ de religione ac uiris a-
 mantibus ueritatem, & studiosis ueræ tranquil-
 litatis ecclesiæ, nihil prius esse debere, quam pri-
 ma quaq; occasione in hoc studium incumbere,
 ut regnum filij Dei promoueat, & æternæ salu-
 ti ecclesiæ consulatur. Speramus celsitudinem ue-
 stram nihil curæ ac studij intermissurâ, quo sine
 omni tergiuersatione, ea negocia, quorum cau-
 sa huc missi sumus, tractanda suscipiantur. Neq;
 enim ullum est officium aut sacrum, quod filius
 Dei maiori fauore prosequitur, quam si uiri in
 hoc mundo dignitate & nobilitate insignes, om-
 ne studium suum ad illustrandam gloriam Dei,
 & ad iuuandam ueram ecclesiam eius, his tem-
 poribus afflictissimam, conferant.

Ac res quoq; ipsa postulare uidetur, ut im-
 portunè fortassis, nostræ autem professioni neces-
 sariò, hanc causam urgeamus.

Nam in decretis, quæ hætenus in hac syno

do ædita sunt, non ferè legimus, nisi dira nostræ doctrinæ anathemata. Et nonnulli ex nobis au diuerunt his diebus monachum quendam publi cè in lectionibus suis, quas in apostolum Pau lum profitetur, non solùm absurda de salute im piarum gentium, aduersus omnium ferè uete rum piorum autorum sententiam: uerumetiam manifestas calumnias aduersus piam doctrinam nostrarum ecclesiarum euomentem.

Et si autem quidam affirmant hunc mona chum non esse autoritate Concilij institutum, ta men uidemus eum non mediocri frequentia & assensione audiri. Quòd si non alia causa est, cur ad hunc conuentum profectio nobis suscipienda fuerit, quàm ut simus hominibus spectaculo: & non audiamus, nisi conuicia, calumnias & do ctrinæ nostræ deprauationem ac damnationem: potuissemus de ijs domi uel per literas, uel publi cis scriptis, certiores fieri.

Quare illustrissimi & obseruandissimi do mini, oramus & obtestamur uestram celsitudi nem obedientissimè, ut dignetur propter filium Dei, unicum seruato rem nostrum: apud reue rendissimos patres huius Tridentini Concilij ef ficere

ficere, quo tandem nobis significetur quid in ea confessione, cuius supra mentionem fecimus, desiderent: ac uicissim nostrum responsum publice audiant. Quo beneficio, celsitudo uestra non solum nos sibi deuinctissimos reddet: uerum etiam prestabit filio Dei, hoc praesertim tempore, quo maxime omnium praecipuis sacris opera dari solet, cultum gratissimum. Postremo precamur, ut celsitudo uestra hanc petitionem nostram clementer interpretetur, & nos commendatos habeat. Actum Tridenti, ultima die Martij, anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo.

Vestrae celsitudini

Studiosissimi & obseruandissimi
Theologi Virtembergenses, &
Reipublicae Argentoratensis.

HAS supplices literas theologorum, cum illustrissimus dominus Comes à Montfort accepisset, benigne & comiter respondit, se eas ad reliquos suos collegas fideliter relaturum. Itaque iterum expectarunt tam Legati politici, quam theologi, aliquot diebus, omnino futurum sperantes, ut patres concilij ad suscipiendam causae tra-

Etationem accederent. Sed cum & ad petitionem Legatorum de releuandis grauaminibus, & ad supplices literas theologorum responsum urgeretur, reijciebatur causa moræ nunc in morbum legati pontificij (dicebatur enim feбри laborare) nunc in alia impedimenta. Obijciebatur etiam aliquoties legatis, quòd cum Synodus tantopere expectasset aduentum theologorum, cur ipsos tantillæ moræ tæderet? Sed quid si pontificius Legatus è uita omnino excederet? num ob huius unius mortem, uniuersa publica causa in longum reijcienda esset? An non erant & alij præsides & patres concilij? Nam quod de aduentu theologorum dicebatur, aduenerunt illi satis tempestiuè, definito suo die. Et Synodus multo antè acceperat confessionem illustrissimi Principis, ut nihil moræ & tergiuersionis hac in parte esse debuisset.

Ad extremum, cum oratores Cæsareæ maiestatis diu multumq; à legatis Principis ad impetrandum certum responsum defatigati essent, uocant ad se legatos Principis, & aliquot è theologis, & exponunt eis quanta cura, studio ac diligentia, retulerint omnia ad Legatum pōtificium
& præsi

& praesides Concilij, sed haecenus non potuisse
 certi quicquam cōfici: uelle igitur se coram ipsis
 contestari, quòd quantum in eis sit, nullam ope-
 ram intermiserint, ut aliquid certi respōderent.
 Neque adhuc de futura sua officia, sed se quoquo
 modo possint curaturos, ut intra paucissimos dies
 certum responsum accipiant. Ecce autem dum
 expectatur responsum, perferuntur sermones &
 literæ ad Tridentum, quòd in Germania commo-
 tum sit periculosissimū bellum, & non solum con-
 scribitur externus miles in comitatu Tyrolensi,
 ac in ipsa quoq; urbe Tridento: uerum etiam in-
 digenæ ad suscipiendam militiam & tuendos fi-
 nes eius regionis, publico mandato excitantur.
 Discedunt igitur è Tridento, non tantum Ger-
 manici episcopi, & Legati eorum, quotquot ha-
 etenus reliqui erant, sed etiam aliquot episcopi
 Italici. Quid ergo facerent legati Principis &
 theologi, è Germanis soli in tanto belli tumultu
 Tridenti relictī? Videbant tractationem causæ
 haecenus, dum res adhuc tranquillæ uidebātur,
 in longum extractam: quid ergo fieret inter ar-
 ma, praesertim ciuilia? Videbant Germaniam pa-
 triam suam, horribili bello ardere. Videbant epi

scopos Germanicos, quorum maximè omnium intererat expositioni & defensionì piæ doctrinæ præstò adesse, ad sua, relicto Tridento, prope rasse: quare deliberant & ipsi de discessu.

Sed ne Tridentum ita deserant, ut uideantur etiam causam, quam ibi tractandam susceperāt, deseruisse: referunt consilium discessus sui, ad oratores Cæsareæ maiestatis, qui uidebantur discessum iniquè ferre: & postulabant, ut Legati exponerēt, quid facere cogitarent, si patres concilij, absentibus ipsis & theologis eorum, in suo instituto pergerent.

Cùm hæc & id genus alia, inter oratores Cæsareos & legatos Principis conferrentur, uisum est tandem Oratoribus, ut Legati causas discessus sui in scriptum referrent. Hoc scriptum libuis ad uerbum recensere.

Illustrissimi & obseruandissimi domini, Cæsareæ maiestatis oratores amplissimi, cùm nos grauisimæ causæ urgeant, ut ineamus rationem qua nos his difficillimis temporibus, & omnium propemodū rerum perturbationibus, hinc à Tridento domum conferamus: petimus obedienter, ut amplitudo uestra expositionē nostri instituti cleuenter

clementer accipiat. Et si enim patet nobis per
 publicum Saluum conductum huius Concilij, li-
 ber receptus ad nostra, nulla etiam reddita ra-
 tione: tamen nolimus committere, ut cum ue-
 stra Amplitudo haectenus summa beneuolentia
 nos complexa est, & studium suum in tractan-
 do nostro negotio multis argumētis declarauit,
 nostram obseruantiam erga uestram amplitudi-
 nem non testificaremur. Non est igitur uestrae
 amplitudini obscurum, quòd ante tres ferè men-
 ses priores Legati illustrissimi Principis nostri,
 domini Christophori Ducis Wirtembergensis,
 domini nostri clementissimi, exhibuerint con-
 gregationi huius Tridentini Concilij, nomine
 praefati Principis nostri, confessionem piæ doctri-
 nae: in qua confessione commemorauit idem Prin-
 ceps noster clementissimus, quid uideatur cle-
 mentiae eius in ecclesiastica doctrina & guber-
 natione, iuxta tenorem recessus comitiorū Au-
 gustanorum emendandum & constituendum: ac
 receperit se, si quid Synodus in ea desiderauerit,
 & clementiam eius quibusdam Germanibus, quæ
 & unà cum confessione scripto exhibita fuerūt,
 exonerauerit, missurum huc theologos suos, qui
 quod

quod desideretur, explicent, & autoritate sacrae
 Scripturae tueantur. Sperauimus igitur fore, ut
 praedicta confessio coram reuerendissimis patri-
 bus Concilij praelecta fuisset: & quae uisa essent
 reijcienda, theologis illustrissimi Principis no-
 stri, qui ante definitum diem publicae audientiae
 huc ad Tridentum uenerunt, defendenda pro-
 posita essent. Sed tractatio huius negocij tantis-
 per extracta est, ut amplitud. uest. ipsa uisa est
 dilationem parum a quo animo ferre. Exposuit
 enim nobis superioribus diebus uestra amplitu-
 do, & coram nobis contestatum esse uoluit, quan-
 tum studium, quantam operam & diligentiam,
 ad hanc nostram causam promouendam, primùm
 quidem apud Legatum pontificiũ, deinde etiam
 apud reliquos praesides Concilij contulerit. Pro
 quo officio, agimus uest. ampl. ingentes gratias:
 nec dubitamus quin uestra amplitudo praestite-
 rit domino Deo nostro hac in re cultum acceptis-
 simum. Deinde nec hoc amplitudini uestrae ob-
 scurum est, quanta cura, qua etiam seu opportu-
 nitate seu importunitate, haectenus aliquot heb-
 domadis apud V. A. institerimus ac urserimus: ut
 tandem ad proposita grauamina (quibus Respu-
 blica

blica Argentoratensis. & simul uniuersæ religio-
 nis causæ, secundum exhibitam confessionem se
 coniunxit) nobis & nostris theologis, in ijs arti-
 culis, qui in confessione propositi fuerūt, respon-
 deretur. Quam rem tanta instantia egimus, ut
 sæpe nos puduerit uestræ amplitudini, & præ-
 sertim illustri domino, domino Hugoni comiti à
 Montfort, domino nostro clementi, toties mole-
 stiam exhibere. Interea autem temporis, cum et
 responsum ad prædictam confessionem & reso-
 lutionem grauaminum, unà cum confessione ex-
 hibiturum, expectamus, exorti sunt in Germa-
 nia grauisissimi motus bellorum, & contulerunt
 se domum ex Tridento, non solum Principes ele-
 ctiores, quorum præsentia præcipue opus erat in
 tractatione de controuersis articulis religionis:
 uerum etiam reliqui episcopi Germanici, & ab-
 sentium Legati ac suffraganei: nec hi tantum, sed
 & Italici suis rebus consulentes, aliò se confe-
 runt. Et si autem uel illustrissimi Principi nostro
 uel reipublicæ Argentoratensi, uel nobis Lega-
 tis præfati Principis nostri, nihil gratius, nihilq;
 acceptius esset, quæ ut ea essent tēpora, per quæ
 liceret iustam & legitimam actionem, de con-
 trouersis

trouersis articulis in religione nostra institue-
 re, tamen tanta est rerum omnium perturbatio,
 ut non uideatur posse hoc tempore aliquid Ec-
 clesiae utile ac frugiferum in negotio religionis
 tractari. Et fortassis non admodum consultum
 erit, ut absentibus Germanis episcopis, haec cau-
 sa tractanda suscipiatur. Et tamen speramus fo-
 re, ut si postero tempore iusta & legitima actio
 de religione instituat, illustrissimus Princeps
 noster & Respublica Argentoratensis nequa-
 quam sint defuturi suo officio: sed Theologos
 suos, prima quaque occasione ad conficienda ea,
 quae praeter difficultate horum temporum nunc non
 possunt confici, remissuri. Quod uero amplitudo
 uestra certior per nos fieri uoluit, quid cogite-
 mus facere, si reuerendissimi patres in ccepto ne-
 gocio, nobis absentibus progrediantur. Et si non
 est nobis dubium, quin omnes actiones Synodi-
 cae in tantis bellorum motibus reijciatur in tem-
 pus opportunius & tranquillius: tamen si reue-
 rendissimis patribus interea temporis uisum fue-
 rit in ccepto negotio progredi, non detrectamus
 uestr. amplitud. ea quae a nobis theologis co-
 gnouimus, ingenuè exponere. Audiuimus enim

ea de re sententiam nostrorum Theologorum,
 qui responderunt nobis, se si iusta & legitima
 actio instituatur, multa habere quæ reprehen-
 dant in ijs decretis, quæ hæctenus, & in priori,
 & in isto præfenti Concilio ædita sunt: ac me-
 tuere, ne si reuerendissimi patres pergant, haud
 dissimilia prioribus decernantur. Attamen si
 quid iuxta normam Sacræ scripturæ uel in prio-
 ribus emendetur, uel posthac constituatur, non
 dubium esse, quin uniuersa ecclesia Christi sum-
 ma obedientia eam emendationem & constitu-
 tionem sit acceptura. Et Theologi nostri reci-
 piunt se in tali casu, omne studium suum colloca-
 tuos, ut huius Synodi autoritas, quod in ipsis
 est, publicè & priuatim commendetur: sicut &
 confessio illustrissimi Principis nostri, cui respu-
 blica Argëtoratensis se interea coniunxit, in ca-
 pitulis de ecclesia, de concilijs, & de summo pon-
 tifice haud obscurè significat: quam sententiam
 theologi piam, catholicam & orthodoxam iudi-
 cant, & autoritate Scripturæ prophetice &
 apostolice, diuina clementia adiuti, tuebuntur.
 Precamur igitur uestram amplitudinem, ut abi-
 tum nostrum, quem ex commemoratis grauif-
 simis

simis causis, proposuimus, favore suo clementer
prosequantur, & illustrissimum Principem ac
nos commendatos habeat. Actum Tridenti,
septima Aprilis, anno millesimo quingentesimo
quinguesimo secundo.

Vestr. amplit. & dignit.

obseruandissimi

Legati Virtembergenses.

HOC scripto oratoribus Cæsareis tradi-
to, alia quidem Oratores æquo animo accepe-
runt: sed quòd addita est theologorum senten-
tia de decretis & processu Concilij, uisum est
oratoribus paulò durius esse, quàm ut ad patres
Concilij referant. Non enim hoc antè postula-
tum esse publico nomine, sed casu magis quàm
consilio, mentionem eius rei in superiori collo-
quio factam. Quare Legati, omissa ea appendi-
ce, reliquum scriptum (sicut iam est recitatum,
Oratoribus Cæsareis obtulerunt, & dimissi
sunt bona eorum gratia. Reuersi igitur sunt
(diuina clementia) salui & incolumes, ad Tu-
bingam decimosextimo die mensis: quo die, pu-
blica fiebat in uniuersa Ecclesia commemoratio
iucundissimæ illius à morte Resurrectionis, qua
filius

filius dei dominus noster Iesus Christus, non solum ipse uictoriam à morte reportauit, & in gloriam cœlestis sui patris intrauit, uerumetiam ecclesiam suam à uinculis mortis liberauit, & ad fruenda per ipsum cœlestia ac æterna bona, perduxit.

HAnc historiam earum rerum quæ nomine illustrissimi Principis D. Christophori ducis Wirtembergensis & inclytæ reipublicæ Argentoratensis, per legatos & theologos eorū in Tridentina synodo gestæ sunt, ut uerè, ita breuiter percurrere uolui: partim ut publicum extaret testimoniū singularis uoluntatis ac studiij principis Wirtembergensis & reipublicæ Argentoratensis, tam erga ueram Ecclesiam filij Dei, quàm erga Romanam Cæsaream maiestatem: partim ut omnes intelligerent quo consilio theologi ad Tridentum amandati essent. Alij enim fortassis calumniabuntur (nam quid à sycophantarum morsibus tutū esse potest?) theologos ad Tridentum profectos, ut aut abnegata aut dissimulata ueritate piæ doctrinæ, se cum pontificia idololatria coniungerent, & impia dogmata Tridentinæ synodi approbarent. Sed prohibeat do

minus Deus noster, ut quam doctrinam, autore Spiritu sancto uerissimam ac certissimam cognouerint, iam nefarie & scelerate desererent. Ac testantur acta ipsa, quod Tridentum adierint, ut confessionem pie doctrinae, quae antea synodo exhibita fuerat, pro uirili sua tuerentur: hoc est, ueritatem Euangelij, coram praua & adultera natione confiterentur, ac officio suo tam uniuersae ecclesiae CHRISTI, quam optimo principi suo & Reipub. Argentinensi probarent. Alij fortassis reprehensione dignum existimabunt, quod Theologi tanta fuerint peruicaciae, ut nullam unquam uel publice uel priuatim significationem dederint, se aliqua concessione ac remissione, tranquillitatem ecclesiae adiuturos. Hi sunt magna ex parte prudentes, ac potentes huius seculi, qui putant doctrinam Euangelij filij Dei magis ad morem, quam ad rem pertinere: ac nihil referre, etiam si de religione fallamur, modo ea sectemur, quae tuta uidentur, & publicam tranquillitatem conseruent. At enim, nihil quidem nobis optatius esset, quam ut quocumque officio, quacunque opera nostra liceret, publicam tranquillitatem inuare possemus: sed si ea non aliter conseruari

seruari potest, quàm seu impia abnegatione, seu
 perniciosa dissimulatione cœlestis doctrinæ, ua-
 leat hic mundus cum sua pace & tranquillitate.
 Nos enim cœlestem doctrinam Euangelij Domini
 nostri IESV Christi, non eo loco ducimus,
 quòd pertineat ad genus ἀσφαλόσων, quæ licet
 pro rerum conditione & uarietate instituere,
 abolere, mutare, figere, & refigere: sed quòd
 pertineat ad res maximè necessarias: quippe
 quòd non necesse habeamus mundana pace frui,
 & corporalem in hoc seculo uitam ducere, ne-
 cesse autem habeamus cœlesti doctrinæ fidem
 adhibere: & quod corde credimus, ore con-
 fiteri, atque gloriam nominis Dei siue uita siue
 morte illustrare.

Hoc uocent sanè prudentes huius mundi, uel
 peruicaciam uel obstinationē. Nos certè scimus
 esse officium, quod & filio Dei & ecclesiæ eius
 debemus. Et precamur Deum, patrem Dominū
 nostri IESV Christi, ut perpetuò nos
 in huius officij obedientia
 conseruet.

EXEMPLA MANDATORUM,
 & Saluorum (ut uocant) con-
 ductuum, quorum fit mentio
 in hoc Syntagmate.

MANDATVM PRINCIPIS,
 Legatis datum.

Diuina gratia nos Christophorus dux Vir-
 tembergæ & Deckæ, Comes Montis
 Pelligardi, &c. Literis hisce præsentibus fate-
 mur, ac notum facimus omnibus, cum per Roma-
 nam Cæsaream maiestatem dominum nostrum
 clementissimum, unâ cum Electoribus principi-
 bus, ac cæteris communibus Statibus sacri Ro-
 mani Imperij, pluribus iam habitis comitijs, dili-
 genter ac grauiter id actum, deliberatû, ac con-
 sultatum sit, quâ nam uia & ratione existentes
 in Germania religionis discordiæ & dissidia tan-
 dem componi, & in debitam Christianam con-
 cordiam redigi possent. Nullam autem ex omni-
 bus, ad hoc magis commodam, idoneam, aut sa-
 lutarem uiam ac remedium potuisse inueniri &
 constitui, quàm ut generale aliquod, liberû, cœcu-
 menicum & Christianû concilium haberetur,
 in quo

in quo & supradicta religionis dissidia tollerentur, & cōmunis quædam tam religiosorū quàm secularium reformatio Christiana, unà cum alijs rebus uniuersæ Christianitati salutaribus, & ad conseruandam reipublicæ Christianæ tranquillitatem maximè utilibus et necessarijs constituere tur. Quo etiã concilio uniuersis & singulis Principibus & Statibus sacri Romani Imperij integrum liberumq; foret, quæcunq; sua incommoda & grauamina in communem deliberationem & tractationē adducere. Qua de causa ad pergendum & perficiendū illa omnia, præsens hoc concilium Tridenti indictum & constitutum esse dicitur. Quod ut accederetur & frequentaretur, Cæsarea maiestas non modò per edictum publicum Electores cæterosq; Principes ac Status omnes sacri Romani Imperij, moneri & uocari curauit clementissimè, uerum etiam ad Concilium uenientibus personis per scriptum saluum conductum, quo liberè & absq; omni periculo & incommodo ad concilium cōmeare, in eo uersari, & ab eo recedere, ac in locum tutum redire possent, impartiri fecit. Et si autem humiliter pro eo ut debemus, maximis hisce & necessarijs rebus

ipsi quoque praesentes adesse desideremus: plurimis
 tamen & grauisimis occupationibus & difficul-
 tatibus, quibus in praesentiarum premimur, fit, ut
 personaliter ipsi uenire plane non possimus. Quā-
 obrem ut debitam nostram obedientiam, ac prom-
 ptissimam uoluntatem, quam erga communem Chri-
 stianitatis salutem, auerisime affecti sumus, nihilo-
 minus declarem. Nobilem & equestris ordi-
 nis Ioannem Theodoricum à Pliennigen, ac Io-
 annem Henricum Hocklin, &c. iuris utriusque
 doctorem, Consiliarios & Legatos nostros, no-
 stro nomine ablegauimus, instructos pleno man-
 dato: id quod ipsis uigore harum literarum omni
 meliori modo & forma, quam de iure seu cōsue-
 tudine fieri possit aut debeat, damus & datum
 esse uolumus: hac ratione, ut coniunctim aut sepa-
 ratim nostro nomine (nisi & in quantum de iu-
 re tenemur, & saluis exceptionibus quibuscun-
 que) unā cum alijs Electoribus, Principibus ac
 Statibus sacri Romani Imperij, & absentium nun-
 cijs & Legatis Concilium illud accedant, in eo
 compareant, deliberent atque concludent, quate-
 nus indictum hoc Concilium (prout multis iam
 habitis Imperij Comitibus decretum est) liberè, le-
 gitimè

gitimè & Christianè celebretur: omnes incidentes causæ, quàm utilissimè deliberentur & perpendantur: dissidia religionis, ad Christianam concordiam redigantur: Christianæ reformationes tam spiritualium quàm secularium, instituantur: publica & priuata incidentia grauamina, deponantur: Christianæ Reipublicæ tranquillitas, modis omnibus promoueat & conseruetur. Deniq; alia omnia faciant & omitant, quæ nos ipsi facere ac ommittere possemus & deberemus: idq; secundum instructionem, quam à nobis præscriptam habent. Quodcunq; autem consiliarij & Legati nostri suprascripti, nostro nomine sic agere aut perficere iuuerint: id firmum ratumq; habebimus, & pro eo ut obedientem ac ex animo Christianum Imperij Principem facere par est, re ipsa exequemur, secundum bonam fidem, omni fraude exclusa. In quorum omniū fidem, & robur, literas hasce manu propria subscriptimus, ac sigillo nostro appenso communiuimus.

Actum in oppido nostro Tubinga, XX. die

mensis Septemb. Anno Domini &

Seruatoris nostri I E S V

Christi, M. D. LI.

¶ Keyserlich gleyde auff das Con-
cilium zu Triendt.

W Ir Carl der fünfft/von Got-
tes gnaden Römischer Keyser/
zu allen zeitē mehzer des Reichs/in Ger-
manien/zū Hispanien/beyder Sicilien/
Hierusalē/Hungern/Dalmatiē/Croa-
tien / zc. König. Erzhertzog zu Oester-
reich / Hertzog zu Burgund / Graff zu
Habsburg / Flandern vñnd Tiroll / zc.
Embietten allen vñd yeden / vnsern vñd
des heyligen Reichs weltlichen Churfür-
sten/Fürsten/stenden/vnderthanen/vñd
getreüwē/in was würden/standts / oder
wesens die sein/ so in vnser heyligen reli-
gion / entweder bey der alten allgemey-
nen Christlichen kirchen / ordnungen vñ
sakungen/bissher gebliben/oder aber inn
derselben enderung vñd neüwerung für-
genommen vñnd angestellt haben / vnser
gnad vñd alles güts. Hochgebornen lie-
ben Dheimē/Churfürsten/vñ Fürsten/
Wolgeborn/Edel/Chrsam liebē getreü
wen

wen / wir werden gläublich berichtet / daß
 Die Päpstlich heyligkheit / derselben gne-
 digem vetterlichem erbietten nach / so sie
 vns auff jüngst gehaltenem Reichstag all
 hie durch schrifften vnd botschafftē thun
 lassen / zu dem allgemeynen Concilio / so
 auff den ersten tag des Monats Mey
 schierstkünfftig / gen Triendt angesetz /
 irer heyligkheit Legaten vnd botschafftē /
 dem Concilio in ihzer heyligkheit namen
 beyzewonen / verordnet vnd abgeuertigt
 haben solle / also das dieselben Legaten
 vnd botschafften / auff den angesetzten
 tag zu Triendt erschienen / vnd in der
 handlung fürschrreiten werden. Dieweil
 wir nun in gar keinē zweiffel stellen / daß
 alle vnd yede / vnser vnd des heyligen
 Reichs geystliche Churfürsten / Fürsten /
 Prelaten / vnd andere / so zu gedachtem
 allgemeynen Concilio erfordert / oder
 sonst von recht vñ alter loblicher gewon-
 heyt wegen / zu einem Christlichen allge-
 meynē Concilio gehörig seindt / auff an-
 gesezte zeit zu Triendt gewislich vnd ge

Hofsamlich erscheinen / vñ der handlung
 Des Coneilij beywonē werden. Vnd wir
 vns dann auff vnsern jüngsten allhie ge
 haltnen Reichstag / gegen ewern liebder
 vnd andern Churfürsten / Fürsten vñnd
 Stenden des heiligen Reichs gnediglich
 erbitten / vñnd des endtlichen vorhabends
 noch seindt / an vnsern fleiß nichts erwin
 den zelassen / auff das / inhalt vñnd vermö
 gen vnser vorigen allhieyegen Reichs
 abscheyds des acht vñnd vierzigsten jars
 in solchem concilio gehandelt / die Sten
 de / bey denen in der Religion newerung
 fürgenomminen / oder die der Augspurgi
 schen Confession anhengig gewesen / vñ
 derselben gesandten in solchem Concilio
 erscheinen mögen / vñnd darzu / darin / vñ
 daruon / bis wider an jr gewarsam / gesi
 chert vñ vergleytet / auch notturfftiglich
 gehört / vñnd die ganz tractation vñnd be
 schlus gottseliglich vñnd Christlich ge
 handelt vñnd beschlossen werde / auch dan
 auff die obgemelten Churfürsten / Für
 sten vñnd Stende des heyligen Reichs /
 auch

auch die ihenigen / bey denen sich newe-
 rung in der Religion erhaltē / gnediglich
 ersücht / ermant vnd erinnert / daß sie sich
 auff solch fürgenomēnen Concili geschickē
 machen / vnd gefast erscheinen sollen.
 Darmit sie sich künfftiglich nit zübel-
 la gen / oder für züwenden / als ob sie in dem
 übereilt / vñ jr notwendigkēnt für zübrin-
 gen nit zügelassen were. Alles nach ver-
 mögen obberürter beider vnserer allhieye
 gen Reichs abscheyds. So habend wir
 doch auß erheyschung vnseres Keyserli-
 chen auffgelegten ampts / vnd Churfürst-
 lichem eyfer / dann wir zü befürderung
 dises gottseligen fürgenomenen wercks
 billich tragen. Darmit dasselb / fürnem-
 lich Gott dem Allmechtigen zü lob vnd
 ehz / der Christenheyt zü befridung vnd
 eynigung einßmals in dz werck gebracht
 Christlich vnd loblich volzogen werde /
 nit vnderlassen wollen / Ewer lieb / vnd
 eulich die andern / desselben vätterlich vnd
 gnediglich zü berichten vnd züerinnern /
 ersüchen vnd ermanen / demnach Ewer

liebde/vñ eüch alle/vñ einē yeden in son-
 derheit wie obstet/in was würdē/standts
 oder wesens die seyen/vñ sonderlich eüch
 bey denen sich die newerungē in der Keli-
 gion erhalten/hiemit abermals/mit son-
 dern fleiß vñ ernst/wo yemants auß eüch
 etwas hette/zü rüw vnd sicherheyt seiner
 consciens vnd gwissens / oder vmb Des-
 willen daß ihm sonst mercklichen daran
 gelegen /vñnd zü diser handlung gehört/
 für güte vnd notwendig achtet/für zebrin-
 gen / daß er solchs frey / sicher / on alle
 schew / forcht / oder ver hinderung thün/
 auff dem gedachten Concilio selbs oder
 durch seine gesandten erscheinen / vñnd
 dieselbigen seine beschwården vnd anli-
 gen/seiner notturfft nach fürtragen vnd
 anzeigen welle/möge/vnd solle. Darzū
 wir dann auch vnsern hieuorigen erbiet-
 ten nach / auß Römischer Keyserlicher
 macht vnd gewalt/eüwern liebden/ vnd
 eüch allen vñ yeden/ die enderung haben
 in der Religion fürgenommen oder nit/
 so also das Concilium besuchen wollen/
 vnser

vnser vnd des Reichs frey gestrackt sicher
 heyt vnd gleydt hiemit gegeben vnd zuge
 schrieben haben wollen / also das ein ye
 der frey vnuerhindert zu dem angeregte
 Concilio kommen / darauff erscheinen /
 das ihenig so er zu rüw vñ sicherheyt sei
 ner conscienz vnd gewissens / wie obstat /
 für gut vnd notwendig acht / fürbringen.
 Vnd widerumb von dannen in sein ge
 warsam frey / sicher abziehen vnd komen
 möge / von allermeniglich vnuerhindert.
 Solchs alles haben wir eüwern liebden
 vnd eüch hiemit gnediger meynung an
 zezeigen / vnd eüch dessen züerinnern nit
 vmbgehen wollen / eüch darnach haben
 zerichten. Geben in vnser vnd des
 Reichs statt Augspurg / am drey vnd
 zwensigsten tag des Monats Martij /
 nach Christi vnser lieben Herren ge
 burt / fünffzehenhundert vnd im ein vnd
 fünffzigsten / Vnsers Keyserthumbs im
 ein vnd dreissigsten / Vnd vnserer
 Reiche im sechs vnd dreis
 sigsten jaren.

EXEMPLVM SALVI CON-
ductus à Cæsarea Maie-
state dati.

NOS CAROLVS, eius nominis quin-
tus, diuina clementia Romanorum Im-
perator semper augustus, &c. Omnibus & sin-
gulis nostris, & sacri Romani Imperij seculari-
bus Electoribus, Principibus, statibus, subditis
& fidelibus, cuiuscunq; dignitatis, status aut con-
ditionis fuerint, qui in sacra nostra religione, uel
ueteris catholicæ Christianæ ecclesiæ, ordina-
tiones & statuta hæctenus seruauerūt, uel in ea
mutationē & inuolutionē instituerūt & susce-
perūt, nostrā clementiā, & omnē beneuolentiā.

Illustres cognati, Generosi, Nobiles, Honesti,
dilecti fideles, Relatum est ad nos, certis argu-
mentis, quòd Pontificia sanctitas, iuxta clemen-
tem & paternam suam pollicitationem, quam
nobis per literas & Legatos in proximis Comi-
tijs hîc celebratis significauit, Legatos & Nun-
cios suæ sanctitatis ad generale Conciliū, quod
primo die mensis Maij proximè uenturi institu-
endum, ad Tridentum indictum est, ordinaue-
rit &

rit & amandauerit, qui nomine sanctitatis suæ
 in eo Concilio intersint: uidelicet ut hi Legati
 & nunciij, indicta die Tridenti compareant, &
 institutum negocium continuent. Quum autem
 nequaquam dubitemus, quòd omnes & singu-
 li nostri, & sacri Romani Imperij Spirituales,
 Electores, Principes, Prælati, & alij, qui ad præ-
 fatum Concilium uocati sunt, uel aliàs de iure
 & ueteri laudabili consuetudine, ad Christia-
 num generale Conciliū pertinent, indicto tem-
 pore ad Tridentum certò & obedienter sint uen-
 turi, & tractando negocio Concilij interfuturi.
 Et nos in nostris proximis Comitijis hinc celebra-
 tis, uestre dilectioni & reliquis Electoribus,
 Principibus, & statibus sacri Romani Imperij
 clementer recepimus: quod propositum etiam
 adhuc retinemus: nos quoad eius per nos fieri
 potest, nullam diligentiam intermissuros, ut ne-
 gocium in tali Concilio, iuxta sententiam & te-
 norem recessus nostri proximi Imperialis con-
 uentus anno quadagesimo octauo hinc celebrati
 tractetur: & status qui in religione inuolutione
 instituerunt, uel Augustanæ confessioni adiun-
 cti fuerunt, ac Legati eorum, in præfato Con-

cilio comparere, & ut ad illud accedere, in eo
 commorari, & iterū ab eo in tutum suum locum
 sese recipere possint, saluo conductu muniantur.
 SuffICIENTER quoq; secundum quòd necessitas eo-
 rum exegerit, audiantur: adeoq; tota tractatio
 & conclusio piè & Christianè peragatur & de-
 terminetur. Ac insuper præfatos Electores, prin-
 cipes & status sacri Romani imperij: præterea
 illos quoq; apud quos innouatio in Religione su-
 scepta est, clementer admonuimus & cohortati
 sumus, ut sese ad tale institutum concilium præ-
 parent, & in eo instructi compareant: ne in po-
 sterum habeant ullam causam conquerendi, seu
 excusandi, quòd nimia præcipitantia in tractan-
 do negotio obruerentur: nec ad ea proponenda
 quæ ipsis necessaria uidentur, admitterentur: sicut
 omnia hæc in præfatis recessibus nostrorum
 duorum comitorū, quæ hîc celebrata sunt, conti-
 nentur. Hæc cum ita se habeāt, nolimus tamen
 intermittere uestram dilectionem, & uos reli-
 quos de his rebus paternè & clementer certio-
 res reddere et admonere, ut satisfaceremus Cæ-
 sareo nostro officio ad quod uocati sumus, & ut
 testificaremur Christianum nostrum Zelum,
 quem

quem ad promouendum hoc pium institutū merito habere debemus: quo quicquid hoc est negocij, tandem ac præcipuè in laudem & gloriam Dei omnipotentis, & ad tranquillitatem ac concordiam Christianitatis conficiatur.

Requirimus igitur & admonemus, iam iterum singulari quadam diligentia & studio uestram dilectionem, & uos reliquos omnes & singulos (sicut supra dictum est) cuiuscunque dignitatis, status & conditionis fuerint: ac præcipuè uos, à quibus innouatio in religione instituta est: ut si quis uestrum habet, quod existimet utile ac necessarium esse, ut ad parandam tranquillitatem & securitatem conscientiae suae, aut alioqui res maximi momenti sibi uideatur, & ad hanc tractationem pertinet: proponatur hoc libere, tuto, sine ullo metu, timore, aut impedimento facere, in præfato concilio, per se aut per Legatos suos comparere, & grauamina illa, pro rei necessitate proponere & commemorare uelit, possit & debeat.

Quod ut rectè confici queat, nos iuxta præfatam nostram pollicitationem, ex Romana Cæsarea Maiestate & potestate, uestrae dilectio-

G

ni, & uobis omnibus ac singulis qui uel mutatio-
nem in religione instituerint, uel non institue-
rint, & qui tale Conciliū uisitare cogitauerint,
nostram & Imperij liberam & saluam securita-
tem & conductum, uigore præsentium, datum,
et his scriptis testificatum uolumus: ut unusquisq;
liberè, & sine ullius impedimento, ad præfatum
Concilium accedere, in eo comparere, et quod
existimat ad parandam tranquillitatem et secu-
ritatem conscientia suæ (sicut antè dictum est)
utile ac necessarium, proponere: et iterum ad tu-
tum suum locum discedere et se conferre, sine
ullius impedimento queat.

Quæ omnia uoluimus uestræ dilectioni, et
uobis clementer significare, et de his certiores
reddere, ut de uestris rebus iuxta ea constitua-
tis. Datum in nostra & Imperij ciuitate Au-
gusta, die XXIII. Martij, anno post CHRIS-
TI Domini nostri natiuitatem M. D. LI.
nostri Imperij anno XXXI. & no-
strorum Regnorum anno
XXXVI.

EXEM-

EXEMPLVM SALVI CON-
ductus, primùm à synodo
Tridentina dati.

Sacrofancta generalis Tridentina Synodus,
&c. Omnibus & singulis siue Ecclesiasticis
siue secularibus personis uniuersæ Germaniæ
cuiuscunq; gradus, status, conditionis, & quali-
tatis sint, quæ ad œcumenicum hoc & generale
conciliū accedere uoluerint, ut de ijs rebus, quæ
in ipsa synodo tractari debent, omni libertate
conferre, proponere ac tractare, ac ad ipsum œ-
cumenicum Concilium liberè & tutò uenire, et
in eo manere & commorari: ac articulos quomo-
do illis uidebitur tam scripto quàm uerbo offer-
re, proponere, & cum patribus. siue ijs qui ab ip-
sa sancta Synodo delecti fuerint, conferre, &
absque ullis conuicijs & contumelijs disputare:
nec non quando illis placuerit, recedere possint,
& ualeant: publicam fidem & plenam securita-
tem, quam Saluum conductum appellant, cum
omnibus & singulis clausulis, & decretis neces-
sarijs & opportunis, etiamsi specialiter, & non
per uerba generalia exprimi deberent, quæ pro

expressis haberi uoluit, quantum ad ipsam sanctam Synodum spectat, concedit.

Placuit præterea sanctæ Synodo, ut si pro maiori libertate ac securitate eorum, certos tam pro commissis quam pro committendis per eos delictis, iudices eis deputari cupiant, illos sibi beneuolos nominent, etiam si delicta ipsa quantumcunq; enormia, ac hæresim sapientia fuerint. In quorum fidem & testimonium, &c.

EXEMPLVM SALVI CONDICTUS, qui datus est Bohemis in Concilio Basiliensi, sessione quarta.

Sacrosancta generalis Synodus Basiliensis in Spiritu sancto legitime congregata, uniuersalem Ecclesiam representans: tenore presentium significamus uniuersis, quod omnibus & singulis sacerdotibus, baronibus, nobilibus, militaribus, popularibus, & alijs quibuscunq; uiris cuiuscunq; status, conditionis aut qualitatis existant de regno Bohemie & marchionatu Morauie, de Praga & ciuitatibus ac alijs locis eorundem, & omnibus alijs ecclesiasticis & secularibus personis qui aut quæ unâ cum ipsis ad generale Basiliense conciliū mittentur, ac profecturi existunt, omnibus eorum personis quocunq; nomine censeatur aut ualeant nūcupari, infra tamen numerum ducentarum

centarum personarum, tenore presentium, nostrum plenissimum ac perfectum saluum conductum concedimus atque damus: uerissimamque securitatem ueniendi ad hanc ciuitatem Basiliensem, ibidemque manendi, standi, morandi: nobiscumque de quibusuis negocijs opportunis, ipsis commissis tractandi, placitandi, disponendi, concludendi, et terminandi impartimur: ac in loco uel in locis hospitiorum suorum, diuina officia, sine impedimento nostrorum peragere permittimus: sic etiam ut propter illorum presentiam, neque in itinere, neque in aliquo loco itineris, in eundo, manendo, aut redeundo, neque in ipsa ciuitate Basiliensi in diuinis officijs cessetur quouis modo per modum interdicti. Ceterum, in generali concilio seu synodo Basiliensi, articulos quatuor, pro quorum claritate instant, ore tenus aut in scriptis liberè poterunt offerre, aut pro palare: scripturis sacris, beatorumque doctorum uerbis, sententijs et rationibus eos declarare, astruere, et persuadere: et si opus fuerit, etiam ad obiecta Concilij generalis respondere: aut cum aliquo, uel aliquibus de Concilio, super eisdem disputare: aut charitatiuè absque omni impedimento conferre: opprobrio, conuitio aut contumelia procul semotis: seruatis forma et modis inter nostros Legatos et nuncios predictorum regni, et marchionatus in Egrensi ciuitate specificatis et uniformiter conclusis. et signatè, quod in causa

quatuor articuloꝝ per eos attentorum, lex diuina, praxis Christi, apostolica, & ecclesie primitiue, una cum concilijs doctoribusq; fundatibus se ueraciter in eadem pro uerissimo et indifferente iudice in hoc Basiliensi concilio admittentur. Et illis peractis uel non peractis, quodcumq; demando aut consensu suorum maiorum, ad propria reuerti optabunt, aut aliquis eorum optabit, mox absq; ulla renitentia, occasione & mora, saluis rebus illorum & suorum, pariter & honore & personis, uiceuersa poterunt uel poterit iuxta beneplacitum liberè & securè redire: de scitu tamen deputandorum per Concilium, ut pro tunc opportunè securitati eorum prouideatur sine dolo & fraude. Nihilominus in hoc eorum Saluo conductu omnes quascumq; clausulas includi ac contineri uolumus, ac pro inclusis haberi, quæ pro plena & efficaci & sufficienti securitate, in eundo, stando & redeundo necessaria sunt, & opportunè hæc notanter propter bonum pacis procurandum et obseruandum luculenter expressantes. Quòd si quispiam aut aliqui ex illis, siue in itinere, ad nos in Basileam ueniendo, siue ibidem demorando aut redeundo, aliquod enorme (quod absit) egerit aut egerint, per quod posset asssecurationis eum beneficium, eis aut eorum alicui concessum, annullari aut cassari: uolumus etiam ac admittimus et concedimus. ut talis uel tales in facinore huiusmodi depre-

deprehenſi uel deprehēſus, ab ipſis duntaxat, & non ab alijs, cōdigna animaduersione cū emenda ſufficienti, per partem noſtram meritō approbanda & laudanda, mox puniatur aut puniātur, illorum aſſecurationis forma, cōditionibus & modis omnino manentibus illibatis. Et pariſormiter, ſi quiſpiam uel aliqui ex noſtris, ſiue in itinere ad nos in Baſileam ueniendo, ſiue ibidem demorādo aut redeūdo, aliquod enorme (quod abſit) egerit aut egerint, per quod poſſet aſſecurationis ipſorum beneficiū eis aut alicui eorum conceſſum annullari aut caſſari: uolumus, ut talis uel tales in facinore huiusmodi deprehenſi, à nobis aut à noſtris duntaxat, & non ab alijs, condigna animaduersione, cum emenda ſufficienti, per partem dominorum ambafiatorum & nunciorū meritō approbāda & laudanda, mox puniatur aut puniantur, præſenti aſſecurationis forma, conditionibus & modis omnino manentibus illibatis. Volumus etiam, quòd liceat ipſis ambafiatoribus omnibus & ſingulis, toties quotieſcūq; opportunū fuerit ſeu neceſſariū, ad auram capiendam exire de ciuitate Baſilienſi, & reuerti ad eandem, necnon nuncium uel nuncios ſuos ad quæcunq; loca pro ſuis neceſſarijs negocijs ordinandis, liberè mittere ſeu deſtinare, ac ipſos miſſos ſeu deſtinatos, ſeu miſſum et deſtinatum ſuſcipere toties, quoties eis uidebitur expedire: ita quòd aliqui uel aliquis

per deputandos concilij socientur, qui eorum securitati provideant uel provideat. Insuper nec in sermonibus seu prædicationibus publicis aut alijs collationibus, in præiudicium, derogationem seu deteriorationem causæ ipsorum quatuor articulo- rum, pars nostra terminis quibuslibet in confu- sionem uergentibus, poterit aut debet uti, & po- tiri in loco ciuitatis Basiliensis. Qui quidem sal- uis cõductus & securitates, stare aut durare de- bent, & à tempore, & per tempus, quo in nostræ & nostrorum tuitionis curam ipsos suscipi contõ- gerit, & usq; ad Basileam perduci, ac toto tem- pore mansionis eorũ ibidem, & rursus post suffi- cientem audientiã habitam spatio uiginti dierum præmisso, cum ipsi petierint, aut conciliũ habita- huiusmodi audiẽtia ipsis recessum indixerit à Ba- silea usq; in Tustan Tatoniam aut Englisburg, in- quem ex locis istis maluerint, Deo fauente resti- tuemus, dolo & fraude prorsus exclusis. Etiam pro uniuersis & singulis Christi fidelibus, & spe- cialiter pro sanctissimo domino Romano pontifi- ce, pro serenissimo principe domino Sigismundo Romanorũ, & c. rege, ac uenerabilibus dominis cardinalibus, archiepiscopis & episcopis, ac do- minis abbatibus, prælatis & clericis, necnon illu- strissimis principibus, regibus, ducibus, marchio- nibus, comitibus, baronibus, & nobilibus, militi- bus, uniuersitatibus, & cõmunitatibus ciuitatũ, castro-

castroꝝ, & uillarum, earumq; consuetibus, iuribus,
officialibus, & alijs cuiuscunq; conditionis
& status ecclesiastici uel secularis existant, quo-
cumq; nomine censeantur, & pro subditis omnium
praemissorum, & pro tota parte eorundem: pro-
mittimus bona fide & spondemus, quod nos om-
nes & singuli praedicti, praescriptam assicura-
tionem, & Salui conductus, eorum formam in omni-
bus suis conditionibus, punctis & clausulis supe-
rius expressatis, inuiolabiliter & inconcussa, bo-
na fide & puro corde obseruabimus & custodie-
mus, obseruabunt & custodient. Insuper promit-
tentes sine fraude & quolibet dolo, quod nolumus
neq; debemus, occulte uel manifeste quacunq; oc-
casionem praetensa, uti aliqua autoritate uel poten-
tia, iure, statuto uel priuilegio legum & cano-
num, & quoruncunq; conciliorum, specialiter Con-
stantiensis & Senensis, quacunq; forma uerborum
expressa in aliquod praedudicium Salui conductui
seu assicuraioni ac publicae audientiae, ipsis per
nos concessae, uel concessae. Quod si nos aut aliquis
ex nobis uel nostris cuiuscunq; conditionis uel sta-
tus aut praeminetiae existens, praescriptae assicu-
rationis & Salui conductus formam & modum, in
quocunq; puncto uel clausula uiolauerit (quod ta-
men auertere dignetur omnipotens) & sufficiens
emenda non fuerit mox subsecuta, & ipsorum ar-
bitrio merito approbanda & laudanda, habeant

nos & habere poterunt incidisse in omneis pœnas, quas iure diuino & humano, aut consuetudine, huiusmodi Saluorum conductuum uiolatores incurrere possunt, absque omni excusatione, aut quauis in hac parte, contradictione. Datum in sessione publica eiusdem sanctæ Synodi, in ecclesia maiori Basiliensi celebrata, duodecimo calen. Iulij, anno à natiuitate Domini 1432.

EXEMPLVM SALVI CONDUCTUS, secundò à Synodo Tridentina æditi.

SAcro sancta, œcumenica & generalis Tridentina synodus in Spiritu sancto legitime congregata, præsentibus in ea eisdem sanctæ sedis apostolicæ Legatis et nuncijs, inherendo Saluo cōductui in penultima sessione data, & illum iuxta tenorem infrà scriptum ampliando: uniuersis fidem facit, quòd omnibus et singulis sacerdotibus, electoribus, principibus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, nobilibus, militaribus, popularibus, & alijs quibuscunq; uiris cuiuscunq; status, conditionis, aut qualitatis existant Germanicæ prouinciæ et nationis, ciuitatibus et alijs locis, eisdem et omnibus alijs ecclesiasticis

sticis et secularibus, præsertim Augustanæ con-
 fessionis personis, qui aut quæ unà cū ipsis ad hoc
 generale Tridentinū concilium uenerint, aut mit-
 tantur ac profecturi sunt, aut hucusq; uenerunt,
 quocūq; nomine censeantur, aut ualeāt nūcupa-
 ri: tenore præsentium publicam fidem et plenissimā
 uerissimamq; securitatē (quam saluū conductū ap-
 pellant) liberè ad hanc ciuitatē Tridentinā uenien-
 di, ibidemq; manendi, standi, morandi, proponen-
 di, loquēdi, unà cum ipsa synodo de quibuscūq; ne-
 gocijs tractandi, examinandi, discutiendi, et om-
 nia quæcūq; ipsis libuerint ac articulos quoslibet
 tam scripto q̄ uerbo liberè offerendi, propalandi,
 eosq; scripturis sacris, et beatorū patrum uerbis,
 sententijs et rationib. declarādi, astruendi et per-
 suadēdi: et si opus fuerit, etiam ad obiecta cōcilij
 generalis respōdendi, et cum ijs qui à concilio ele-
 cti fuerint disputādi, aut charitatiuè absq; omni
 impedimēto cōferēdi, opprobrijs, cōuicijs ac cōtu-
 melijs penitus semotis. Et signanter, q̄ causæ con-
 trouersæ secundū sacram scripturā, et apostolorū
 traditiones, probata cōcilia et catholicæ ecclesiæ
 cōsensum, et sanctorū patrū autoritates, in prædi-
 cto cōcilio Tridentino tractentur. Illo etiam addi-
 to,

ro, ut religionis prætextu, aut delictorum circa
eam commissorum aut committendorum minimè pu-
niantur, impartitur ac omnino concedit: sic etiã,
ut propter illorũ presentiam, nec in itinere aut
quocunq; locorum eundo, manendo aut redeun-
do, nec in ipsa ciuitate Tridentina à diuinis offi-
cijs quouis modo cessetur: uidelicet ut his pera-
ctis uel nõ peractis, quomodocunq; ipsis libuerit,
aut maiorũ suorũ mandato et assensu ad propria
reuertere optabunt, aut aliquis eorũ optabit, mox
absq; ulla renitentia & occasione aut mora, sal-
uis rebus eorum, & suorũ pariter honore & per-
sonis, uiceuersa possint iuxta beneplacitũ liberè
& securè redire: de scientia tamen ab eadem sy-
nodo deputandorũ, ut tunc opportunè eorũ secu-
ritati absq; dolo et fraude prouideatur. Vult etiã
sancta synodus in hac publica fide saluoq; condu-
ctu, omnes quascunq; clausulas includi & conti-
neri, ac pro inclusis haberi, quæ pro plena efficaci
et sufficienti securitate in eundo, stando, ac re-
deundo necessariè et opportunè fuerũt, illud etiã
ad maiorẽ securitatẽ, et pacis ac recõciliationis
bonũ exprimes: quòd si quispiã, aut illorũ aliqui
sue in itinere Tridentũ ueniendo, siue ibidẽ mo-
rando

rando aut redeūdo, aliquid enorme (quod absit) egerint aut cōmiserint, quò posset huius fidei publicæ et assecurationis beneficiū eis cōcessum annullari aut cassari: uult et cōcedit ut in huiusmodi facinore deprehensi, ab ipsis duntaxat, et non ab alijs condigna animaduersione cum emenda sufficienti, per partē ipsius synodi meritò approbanda et laudanda mox puniātur, illorū assecurationis forma, cōditionibus et modis omnino manentibus illibatis. Pari formiter etiam uult, ut si quisquā uel aliquis ex ipsa synodo siue in itinere aut manēdo aut redeūdo, aliquid enorme (quod absit) egerint, aut cōmiserint, quò posset huius fidei publicæ et assecurationis beneficiū uiolari, aut quoquo modo tolli: in huiusmodi facinore deprehensi ab ipsa synodo duntaxat, et nō ab alijs condigna animaduersione et emenda sufficienti, per partē dominorū Germanorū Augustanæ cōfessionis, tunc hīc præsentiū meritò laudanda et approbanda, mox puniātur: præsentis assecurationis forma, cōditionib. et modis omnino manētib. illibatis. Vult præterea ipsa synodus, quòd liceat ipsis ambasiatorib. omnib. et singulis, toties quotiescūq; opportunū fuerit, seu necessariū ad aurā

capiendā exire ex ciuitate Tridētina, et reuerti
 ad eandē, necnon nunciū uel nūcios suos ad quæ
 cunq; loca pro suis necessarijs negocijs ordinan-
 dis, liberè mittere seu destinare: ac ipsos missos
 seu destinatos, seu missum seu destinatū toties su-
 scipere, quoties uidebitur eis expedire: ita quòd
 aliqui uel aliquis per deputādos concilij sociētur,
 qui eorū securitati prouideant uel prouideat: qui
 quidē salui conductus et assecuritates stare et du-
 rare debēt, et à tēpore et per tempus quo in ipsius
 synodi et suorū tutionis curā ipsos suscipi cōtige-
 rit, et usq; ad Tridentum perduci ac toto tempore
 mansionis eorū ibidem: et rursus post sufficientē
 audientiā habitā spacio uiginti dierū præmisso,
 cū ipsi petierint, aut conciliū habita huiusmodi
 audiētia, ipsis recessum indixerit à Tridento usq;
 in eum quē quisq; elegerit sibi locū tutū (Deo fa-
 uente) restituet, dolo et fraude prorsus exclusis.
 Quæ quidē omnia pro uniuersis et singulis Chri-
 sti fidelibus, pro omnib. principibus tam ecclesia-
 sticis q̄ secularibus quibuscūq;, atq; omnibus alijs
 ecclesiasticis et secularib. personis, cuiuscunq; sta-
 tus et cōditionis existāt, aut quocūq; nomine cen-
 seātur, inuiolabiliter obseruāda esse promittit, et
 bona

bona fide spödet. Insuper omni dolo et fraude exclusis, uera et bona fide promittit ipsam synodum nullam, nec manifeste nec occulte occasionem quaesituram, aut aliqua autoritate, potetia, iure uel statuto, priuilegio legum, uel canonum, aut quoruncumque conciliorum praesertim Constantiensis et Senensis, quacumque forma uerborum expressa in aliquod huius fidei publicae, et plenissimae assecurationis, ac publicae et liberae audientiae ipsis, per ipsam synodum concessae, praedictum quouis modo usuram, aut quenquam uti permissuram, quibus in hac parte pro hac uice derogat. Quod si sancta synodus, aut aliquis ex ea uel suis cuiuscumque conditionis uel status, aut praeminetiae existens, praescriptae assecurationis et salui conductus formam et modum in quocumque puncto uel clausula uiolauerit (quod tamen auertere dignetur omnipotes) et sufficiens emenda non fuerit mox subsecuta, et ipsorum arbitrio merito approbanda et laudanda: habeant ipsam synodum, et habere poterunt incidisse in omnes poenas, quas iure diuino et humano, aut consuetudine huiusmodi saluorum conductuum uiolatores incurrere possunt, absque omni excusatione, aut quauis in hac parte contradictione.

FINIS.

Al 4220

X 2210383

sb.

V17 = 00

m.s.

915

artenbergensis
cis, & Argetinae
ipublicae acta, in Triden-
tino concilio.

Nunc recens impressa.

à cum antiquo Basiliensis
concilij Saluo conductu,
& Tridentini.

lea, per Iacobum Parcum,
no salutis M D L I I I.